

FULL FART FRAMÅT under forntiden

Om hästar, krig
och rika människor

Lars Bägerfeldt

Full fart framåt under forntiden. Om hästar, krig och rika människor.
av Lars Bägerfeldt

*Tillägnad min familj, alla vänner och KSS
som tog så väl hand om mig efter min ridolycka*

Bilderna på mynt kommer från fria platser på Internet, medan hästarna är fotograferade av Lars och Josefin Bägerfeldt. Texterna är många gånger hämtade från de forntida krönikor etc som också anges i före citaten, men ibland är de relativt fritt återgivna.

© Lars Bägerfeldt, Falköping 2009

Förord

Vi tycker ibland att vi har full fart framåt under vårt eget liv, men är ändå bara präglade av det samhälle vi lever i, där rast och vila blir allt mer sällsynt. En del blickar tillbaka och frågar sig om det inte var bättre förr. På denna fråga måste nog svaret bli ett stort nej. Människan är sig lik och många beteenden har inte ändrats alls under historiens gång. Hit hör sökandet efter lycka, tillfredsställelse, hög status och självklart rikedom. Många som till slut nått vad de sökte efter, har inte alltid blivit så nöjda trots allt, men det är en annan historia. Detta är en bok som handlar om en del människors framfart och deras öden när de strävade att nå sina mål. För somliga gick det bra och många av dem är bortglömda i dag, för andra gick det inte alls och de är definitivt bortglömda, men där emellan finns de som nästan lyckades och vars öden blivit bevarade genom den uppmärksamhet som händelserna medförde under sin egen tid.

Ridning har tillhört de mänskliga aktiviteterna sedan bondestenåldern och somliga tror att det även förekom under jägarstenålder. Därför finns det en urgammal tjusning i denna sport, som dock tillhör en av de mest olycksdrabbade, vilket jag själv fått uppleva.

År 2002 vann jag avfallarligan på Klockaregården med 11 avramlingar på ridskoletid, men 0 gånger på övrig ridtid. Innan dess hade jag ingen avramling. Med anledning av denna prestation skrev jag en limerick.

Året när jag lärde mig att rida
med nybörjare och proffs vid min sida.
På en sak blev jag bäst
uppå ponny och på häst
att ramla av, där slog jag dem vida.

Förmiddagen den 5 maj 2003 ramlade jag av, den 13:e gången i ordningen, i full galopp på en skogsväg när hästen gjorde en oväntad rörelse. Utgången blev så pass olyckligt att det förändrade min fortsatta inställning till hästar och ridning. Det skulle dröja mer än ett år innan jag var helt återställd. Då hade jag ändå tur. Andra under historiens gång har haft mer otur. Kanske är det någon, liksom jag, som vill fördriva en stund med funderingar omkring människor som har haft full fart framåt och vad som hade hänt om inte olyckan varit framme, men också om annat som berör HÄSTAR och RIKEDOMAR.

Falköping 2009-03-25
Lasse Bägerfeldt

Innehåll

LÖSENSUMMOR	6
Goter och hunner - mer än 20 ton guld	6
Timboholmsskatten	9
Romulus Augustulus av västromerska riket	10
Fränkungen Chlotars dotter Amalasantha	10
Visigotiska rikedomar i arabernas händer	11
Birkas invånare	12
Danagäld	13
Romanos IV Diogenes av Byzans	15
Bohemund av Antiokia	15
Rikard Lejonhjärta av England	16
Ludvig IX av Frankrike	17
Nika-upproret	19
Milanos öde	20
Attentaten i Mouicurum och Laureate	21
Vikingatåg mot kloster	22
FÖRMÖGENHETER	23
Metallvärden under romersk tid	23
Priser på varor i romarriket	24
Romarnas plundringar före kejsartiden	25
Kejsartidens förmögenheter	25
Kejsar Justinianus tid (år 527-565)	26
FÖRÖDANDE FALL FRÅN HÄSTAR	28
Drusus	28
Caesar Decius	31
Chonodomar	31
Valentinianus	32
Torismund	33
Gaiseric	34
Theodosius	34
Theodoric	35
Valamir	36
Theodorik Strabo	36
Adils, Erik och Alrik samt Gudgäst	37
Solomon och Johannes	38
Umm Haram	39
Inge Nilsson	40
Fulko V	41
Wilhelm Erövraren	42
Fredrik Barbarossa	45
Athaulf	48
Valentinianus III	48
Baduilas uppvisning till häst	49
Sunilda	51
Sverker den äldre	51
Gånge-Rolf	52
Rikard III	53
Gustav II Adolf	54
Karl XII	55
Nero	55

HÄSTAR I KRIG	57
Hästar som dragdjur, riddjur och underhållning	57
Gudarnas hästar	58
Germanernas stridssätt	58
Offer till gudarna	61
Nattlig galopp	62
Slaget vid Alesia	63
Slaget vid Cannae	65
Triumf till häst, i Rom och Olympia	66
Vita hästar som gudarnas förtrogna	67
Tillsammans i döden	68
De romerska inbördeskrigen	68
Romare mot alemanner	69
Hunnernas ankomst	71
Slaget vid Hadrianopolis	72
Nordbornas hästar	74
Vikingar till skepp och häst	75
Slaget vid Hastings	76
En stridshingst för 40 mark	77
STORA HÄRSTYRKOR MED GERMANSK ANKNYTNING	78
Cimbrernas vandringar	78
Striden i Teutoburgerskogen	78
Striden vid Illerup	79
Kejsar Valens död	80
Radagaisus fälttåg	80
Slaget vid Katalauniska fälten	80
Strödda uppgifter från Jordanes	81
Romarnas erövring av vandalernas rike	82
Arabernas försök att kuva Galicien	83
Krabbefejden	84
Karl XII:s fälttåg	84
Forntida dagsetapper	84
EFTERTANKAR	85

LÖSENSUMMOR

Vi hör så ofta talas om historiska händelser med rika personer inblandade vars stora inflytande gav dem status och handlingsförmåga utan att förstå hur pass rika de egentligen var. Alternativt berättas det ibland om forntida människor och hur jämlikt det var, som om det inte fanns några rika människor alls i dessa samhällen. Detta är en lista på rika personer under forntiden, för att ge några exempel och vidga referenserna.

Goter och hunner - mer än 20 ton guld

År 375 förändrades situationen drastiskt för goterna och deras imperium norr om floden Donau och Svarta Havet. En av deras främste kung genom tiderna, Ermenrik den store, tog självmord inför de annalkande faran från öster. Hunnerna, ett ryttarfolk med ursprung från Mongoliet, kom in i det gotiska imperiet från de ryska stäpperna och försökte krossa dem. Istället för undergång valde en stor del av goterna att bilda ett förbund som innebar att den gotiska kungen var underställd hunnernas furste.

Det var inte alla goter som valde att bli ett lydrike under hunnerna. En förhållandevis stor del av dem vägrade sluta förbund. De många gotiska stammarna och ätterna samlades under två av de mest betydande stammarna eller ätterna, visigoterna och ostrogoterna.

Alliansen goter och hunner gick till anfall mot östromerska riket och lyckades från år 424 få ut tributer i form av rent guld för att hålla sig lugna och inte anfälla dem. Utbetalningarna ökade kraftigt år 433, men i synnerhet år 443 sedan man fått ett stort engångsbelopp och ökat den årliga utbetalningen. Efter 450 minskade tributen betydligt sedan den östromerske kejsaren Theodosius dött och den nye kejsaren vägrade göra några utbetalningar och avvaktade läget. Detta var ett klokt drag eftersom hunnerna förlorade i striden mot västromerska riket samt deras allierade visigoterna och frankerna året därpå.

Det ostrogotiska riket kom att flyttas västerut efter den oroliga alliansperioden med hunnerna 375-453. Från 454 fick de en mindre mängd guld årligen för att inte ansätta romarriket och för att de brutit sig loss från hunnerna och bekämpade dessa. Goternas rike omfattade norra Italien från 490-talet till dess att det införlivades med det östromerska riket i mitten av 550-talet. Därmed upphörde det ostrogotiska riket att existera, liksom tributerna.

Solidus från kejsar Theodosius II:s regeringstid (402-450)

Hunner och ostrogoter 424-450

år	tribut i guld		summa
424 - 432	350 pund/år	9 år x 350 =	3150 pund
433 - 442	700 pund /år	10 år x 700 =	7000 pund
443	6000 pund	engångsbelopp	6000 pund
443 - 450	2100 pund /år	8 år x 2100 =	16800 pund
Summa, år 424-450:			32 950 pund

Ostrogoter, 454-488

år	tribut i guld		
(454- 474)	2000 pund/år	21 år x 2000 =	22000 pund
(475- 477)	???	3 år x ? =	(6000?) pund
478	2000 pund (plus 10.000 pund silver)	engångsbelopp	2000 pund (1000 pund)
479- (488)	138,9 pund/år (= 10.000 solidi)	10 år x 138,9 =	1389 pund
Summa:			32 389 pund

1 solidus = 1/72 pund (4,54 gram guld)

1 pund = 72 solidus (326,88 gram guld)

32950 pund = 10771 kg (10,8 ton guld)

32389 pund = 10588 kg (10,6 ton guld)

summa: 65 339 pund = 21 358 kg (21,4 ton)

Utöver dessa direkta tributer som kejsaren lät utbetala direkt till hunnernas ledare, och som sedan fördelades, fick alla de som tog fångar själv ersättning för de tillfångatagna när de löstes ut. Från omkring år 430 löstes en vanlig fånge med 1 solidi per person, vilket ökade till 8 solidi år 435 och till 12 solidi år 443. Hustrun till en viss Sulla som blivit fånge hos hunnerna efter erövringen av Ratiaria år 443, löstes ut för inte mindre än 500 solidi (2,3 kg guld).

Utöver tributer och lösensummor fick hunnerna och goterna enorma inkomster i det byte man dessutom förskaffade sig i de många och långa krigen söder om Donau. Ett flertal städer intogs och plundrades och ett oräkneligt antal byar skövlades. Värdet på bytet är oerhört svårt att uppskatta, men det fördelades alltid efter rang så deras ledare fick mer än de andra.

I Västromerska riket fanns vid denna tid runt 2000 senatorer, varav några få av dem hade årliga inkomster på 1000-4000 pund guld. I Östromerska riket fann mellan ett tusen och två tusen senatorer, där de rikaste bör ha tjänat minst 1500 pund (490 kg) guld per år.

Som jämförelse kan nämnas att kejsar Leo av Östromerska riket ansträngning att fördriva vandalerna från Afrika och för att återfå den provinsen, vilken tidigare ingått i Västromerska riket, medförde att han utförde en expedition mot dem år 468. Den slutade i en katastrof för romarna trots att den kostade runt 100 000 pund guld (32,7 ton). En stor del av flottan förläste utanför den afrikanska kusten och nästan inga strider hann utkämpas innan romarna beslöt sig för att återvända.

Även före år 424 hade tributer betalats ut. Exempelvis fick den visigotiska kungen Alaric 4000 pund guld (1307 kg) under förhandlingarna år 410 och innan Rom skövlades.

Kejsar Honorius (393-423) som förhandlade med visigoternas kung Alaric innan plundringen av staden Rom ägde rum.

Timboholmsskatten

drygt 7 kg rent guld

Den näst största gulds-katten i Sverige är Timboholmsskatten om drygt 7 kg rent guld som återfanns strax utanför Skövde. Det lär ha funnits en sägen om gulds-katten innan den påträffades. När den väl kom upp ur jorden i gen, kunde man konstatera att de guldtackor som ingick i depån var sedvanliga romerska guldtackor som med stor sannolikhet kom från Konstantinopel och ingått i någon av de många utbetalningarna som kejsarna gjorde för att köpa sig fred längs gränsen. Köpvärdet för detta guld skulle i romarriket ha gett kött till en mängd som motsvarar 4200 fullväxta moderna kor.

Vem hade råd att gräva ner 7 kilo guld?

Vem hade råd att låta bli att gräva upp det igen?

Beräknat på vad kött och nötboskap kostade i guld i slutet av romarriket tid, samt omräknat till samma köttmängd men på nutida djur. Ända fram till 1800-talet hade guld ett värde som var 50-100 gånger högre än i slutet av 1900-talet. På 1970-talet kostade guld ungefär 80.000 kr/kg och år 2002 kostade det ganska exakt 100.000 kr/kg, vilket rörande köpindex innebar en fortsatt värdeminskning.

År 1200: 60 gram guld / årslön (före skatt)

År 2000: 2000 gram / årslön (före skatt) - eller 33 gånger mer än år 1200.

Först under 1800-talet började det bli alltmer vanligt att vanligt folk kostade på sig vigselringar av guld, men innan dess var guld så gott som enbart förbehållet rikare människor i samhället med hög status. Det bör även ha varit så under järnåldern, i synnerhet när vikterna ökade och var större än några få gram.

Ett normalstort härad i Skaraborg motsvarade på 1500-talet och sannolikt även på 1200-talet ungefär 300-500 familjer samt omkring 3000 nötboskap (kor, tjurar, ungnöt). Under 500-talet kan mängden människor och boskap ha varit upp mot 80% av detta antal. Om vi mäter värdet på denna boskap med romerska pristabeller får vi fram att:

Timboholmsskatten = all nötboskap i 2 härad

Den allra största gulds-katten i Sverige är också från 500-talet och hittades vid Tureholm i Södermanland. Den hade en guldvikt på 12 kg och är alltså nästan dubbelt så stor som Timboholmsskatten.

Romulus Augustulus av västromerska riket

6 000 guldstycken (x 4,5 gram = 27 kg guld) i underhåll per år

Siriern Odovakar kom med sin härstyrka och gick in i Italien, slog först kejsarens fader Orestes och sedan hans bror Paulus innan han tågade in i Ravenna och avsatte kejsar Romulus Augustulus (år 476). För hans låga ålders skull sparade man hans liv och gav honom sex tusen guldstycken om året i underhåll samt sände honom till Campania där han fick leva en fri mans liv. Därefter försvinner han ur de historiska krönikorna och vi vet inte hur länge han levde.

Basiliscus i Konstantinopel lät prägla guldmynt samtidigt som västromerska riket upphörde att existera.

Frankerkungen Chlotars dotter Amalasantha

50.000 guldmynt (x 4 gram = 200 kg)

Efter frankerkungen Chlodovechs (Klotvig) död år 511 hade visigoterna återerövrat en del av det land frankerna förlorat. För att vinna det tillbaka igen sände frankernas kung ut Theuderics son tillsammans med Chlotars äldste son Gunthar på en lyckad expedition. Theuderic dog (534) och hans del av det frankiska riket övertogs av sonen Theudebert, men hans farbröder Childebert och Chlotar vände sig emot honom, men de lyckades aldrig erövra hans landsdel. Senare hände det sig att Chlotar istället blev angripen av Theudebert och Childebert. Han gömde sig i en skog och byggde upp en stark barrikad men hans förföljare beslöt att invänta morgonen innan han dräptes. Under natten blåste det upp till storm, och åskväder och hagel fick dem att ge upp sina planer och be gud om förlåtelse för sina tankar att dräpa honom.

Chlotars syster Audofleda var gift med ostrogoternas kung Theodoric den store i Italien. De hade en dotter vid namn Amalasintha. Efter föräldrarnas död dräptes hon och dråparen fick betala femtio tusen guldstycken till hennes kusiner, kungarna av Frankrike, nämligen Childebert, Chlotar och Theudebert. Childebert som alltid varit avundsjuk på sin broder Chlotar delade lika med Theudebert och lät inte Chlotar få någonting. I gengäld beslagtogs Chlotar de skatter som tillhört Chlodomar och fick på så vis mer från sina släktingar än vad de stulit från honom.

Visigotiska rikedomar i arabernas händer

2.000.000 solidi (x 4,5 gram = 90 ton guld)

År 712, året efter den arabiska invasionen av Spanien, såg den främste av de arabiska ledarna Walid tillgångarna från alla folken i Spanien efter den våldsamma plundringen som pågått under ett år i det visigotiska riket. Sedan han hade fått se rikedomarna och skönheten hos de unga kvinnorna, förringade han Musas stora berömmelse och dömde honom till döden genom tortyr. Det var Musa som hade genomfört plundringen och erövringen. Trots enträgna böner på sin sida genom ledare och viktiga personer, som Musa hade skänkt många gåvor från sin enorma förmögenhet, dömde Walid honom att böta 2.000.000 solidi (motsvarar 90 ton guld). Kort tid därefter nådde Walid slutet av sin levnad och dog. På tillrådan av Urban, den äldste mannen i Afrika och som var uppfostrad i den katolska tron, valde Musa att betala som om det inte gjorde honom något, och menade att den påtvingade bestraffningen var anpassad till hans stora förmögenhet.

Visigotiska kungar präglade också guldmynt i sitt rike, som omfattade det mesta av Spanien och delar av Frankrike.

Birkas invånare

100 mark silver (x 210 gram = 21 kg)

Rimberts krönika berättar att vid denna tid (c:a 850) hände det, att en svensk konung vid namn Anund, som blivit fördriven från sitt rike, vistades som landsflyktig hos danskarna. Eftersom han önskade att vinna tillbaka det rike, som en gång var hans, började han söka hjälp hos dem och försäkrade, att många skatter kunde tillfalla dem, om de ville följa honom. Han ställde för deras ögon den nämnda staden Birka, emedan där funnes många rika köpmän, överflöd på alla ägodelar och mycket penningar och dyrbarheter. Han lovade nu att föra dem till denna stad, där de utan stor förlust för sin här skulle kunna komma i åtnjutande av vad de hade behov av. Glada över de utlovade förmånerna och lystna efter att förvärva skatter, utrustade de till hans hjälp tjugoen skepp med stridbart manskap och ställde dem till hans förfogande. Därtill hade han elva egna skepp.

De seglade således från danskarnas land och kom oförmodat till den nämnda staden. Det fogade sig så, att landets konung just då var långt borta och hövdingarna och folket ej hann samla sig. Blott Hergeir, hövitsman på platsen, var tillstädes med de köpmän och de folk som fanns kvar. I detta svåra trångmål flydde de nu till den närliggande borgen. De började ock att göra löften och utlova och bringa offer i mängd åt sina gudar eller snarare djävlar för att genom deras hjälp bli räddade i denna stora fara.

Men då borgen själv just ej var stark och de själva för få för att göra motstånd, skickade de sändebud till fienden för att begära vänskap och förbund. Konung Anund lät säga dem, att de skulle betala hundra mark silver (= drygt 20 kg) i lösepenning för själva staden. Så skulle de få fred. Detta sände de genast till det belopp, som begärdes, och konungen tog emot det. Men danskarna var missnöjda med denna förlikning, emedan det ej gått så, som de gjort upp, och ville göra ett plötsligt angrepp på svearna och i grund utplundra platsen och avbränna den. De förklarade, att varje köpman där ägde mer än vad som bjudits dem, och att de på intet vis ville tåla ett så skymfligt bedrägeri.

Medan de nu avhandlade detta sins emellan och rustade sig att förstöra och plundra borgen, dit invånarna flytt, fick dessa också kunskap härom. De samlade sig därför åter, och då de ej alls hade krafter att göra motstånd och det ej fanns något hopp att komma undan, uppmanade de varandra ömsesidigt att bringa sina gudar större löften och offer. Hergeir uppmanade de instängda att förtrösta på hans gud istället. Man godtog så hans råd, och endräktigt och frivilligt drog de alla ut på öppna fältet, såsom sedvänja är hos dem, och utlovade för sin befrielse fasta och allmosor till Herrens Kristi ära.

Emellertid började konung Anund att förhandla med danskarna om, att de skulle uttröna genom lottkastning, om det var gudarnas vilja, att denna plats skulle ödeläggas av dem. "Där finns", sade han, "många mäktiga och stora gudar. Där har också förr i tiden en kyrka blivit

byggd, och där dyrkas Kristus av många kristna, han som är den starkaste bland gudarna och kan hjälpa dem, som sätta sitt hopp till honom, på vad sätt han vill. Det är således nödvändigt att utröna, om det är gudarnas vilja, som driver er till detta." Detta kunde de ej säga nej till, emedan så är sed hos dem. Man frågade således genom lottkastning om gudarnas vilja och fann, att det ej alls var möjligt att utföra detta utan olycka för dem själva, och att Gud ej gav dem denna plats till plundring. Ånyo frågade de, till vilken trakt de skulle bege sig för att skaffa sig penningar, på det att de icke skulle komma tomhänta hem, svikna i sina förväntningar. Lotten utföll så, att de borde begiva sig till en stad, som låg långt därifrån i slavernas land. Danskarna trodde nu detta, som om de fått en gudomlig befallning, och drog sig tillbaka från denna plats och skyndade raka vägen till den andra staden. Oförmodat störtade de sig över invånarna, som levde i lugn och ro, tog borgen med vapenmakt och återvände hem efter att där ha tagit mycket byte och många skatter. Men denne konung Anund, som kommit för att utplundra svearna, slöt fred och förbund med dem, gav tillbaka det silver, som han nyligen mottagit av dem, och stannade en tid kvar hos dem, emedan han önskade att förlika sig med sitt folk.

Danagäld

200.000 pund silver (x 420 gram = 84 ton)

Från 800-talet till 1000-talets början tilltvingade sig vikingastyrkor ersättningar för att inte härja mer i det angripna landet. Dessa utbetalningar, eller danagälder, kom från Frankrike och England. Frankerna utbetalade minst 13 danagälder om minst 43.000 pund under år 845-926, och anglosaxarna i England betalade 9 danagälder under år 865-1012 (de första var 865, 872, 876).

De franska utbetalningarna varierade mellan 300 och 12.000 pund silver, och anglosaxarna betalade totalt 158.000 pund (66,4 ton) enbart under åren 991-1012. Totalt betalade anglosaxarna ut silver som motsvarade mer än 40 miljoner mynt. (1 pund = 2 mark = 420 gram)

Några franska gälder

<u>år</u>	<u>gäld / tribut</u>
845	7000 pund silver
860	5000 pund silver
885 Paris	12.000 pund silver

Anglosaxiska danagälder, från 991 och framåt

år	gäld / tribut	mottagare
991	10.000 pund silver	Olav Tryggvasson, kung av Norge
994	16.000 pund silver	
1002	24.000 pund silver	
1007	36.000 pund silver	
1012	48.000 pund silver	Torkel höge
1014	21.000 pund silver	
1018	83.000 pund silver	
1040	32.147 pund silver	

Efter 1012 utbetalades danagälden till underhåll för vikingahären som 1013 erövrade England, under ledning av den danske kungen Sven tveskägg. Den insamlades som en särskild skatt 1012-1051. Hans son Knut den store regerade både över Danmark, Norge och England under lång tid.

Frankiskt mynt från tiden när vikingafloetter ansatte Frankrike.

Enorma mängder med silvermynt bytte ägare under de 28 år som vikingafloetter brandskattade England. Mest drabbades Aethelred II (978-1016) som hade en ovanligt lång regeringstid.

Romanos IV Diogenes av Byzans

c:a 1.500.000 guldmynt (x 4,5 gram = 6.800 kg guld eller 6,8 ton)

Kejsar Romanos IV Diogenes av Byzans förlorade år 1071 slaget vid Manzikert i östra Turkiet, där den större delen av hans härstyrka högg ner och han själv blev tillfångatagen. Sultan Alp Arslan behandlade honom väl men lade under sig de östliga provinserna i byzantiska riket och krävde ett par miljoner guldmynt i lösen för att släppa honom fri, eller närmare bestämt 10 miljoner guldmynt, vilket senare sänktes till 1,5 miljoner men med ett årligt tillägg av 360.000 guldmynt. När han släpptes och återvände till Konstantinopel hade man redan valt en ny kejsare på tronen, Michael VII.

Under Romanos IV Diogenes (1068-1071) regeringstid förlorades de sista besittningarna i Italien, medan kejsaren själv först förlorade kampen mot angripare i öster och strax därpå kejsartronen och sitt eget liv.

Bohemund av Antiokia

100.000 guldmynt (x 4,5 gram = 450 kg)

Många av korstågsfararna som passerade södra Italien valde att följa Bohemund (I) av Otranto. Inom kort mönstrade han en väldig härstyrka och drog österut. Han skyndade till kejsar Alexius i Konstantinopel och avlade länseden, varefter han fick rika skänker.

Korstågsfararna började under hösten 1097 belägra Antiokia, staden med 450 torn. I juni året därpå var Bohemund ledare för hela härstyrkan och lyckades med list och en förrädare innanför murarna få bli in-

släppt. Strax öppnades portarna och staden erövrades. Hela befolkningen dräptes omedelbart. Ingen historiker tycks ha velat uppskatta hur många som bodde i staden på den tiden.

Först i nov 1098 fortsatte korstågsfararna mot Jerusalem medan Bohemund satt kvar i Antiokia som furste. I Jerusalem upprepades detta året därpå. När staden var intagen dödades alla 30.000 som försvarat staden samt alla 40.000 civila som var inne i staden för tillfället. Bohemund hade dock egna motståndare att tänka på. I en av de många striderna han deltog i blev han tillfångatagen. Kejsaren i Konstantinopel ville gärna lösa ut honom för att kunna utverka sin hämnd på honom, men Bohemund lyckades förmå sultanen som höll honom fången att hans eget folk skulle betala mer. Så blev det också. År 1103 släpptes han mot en lösesumma på 100.000 guldmynt. För att kunna hålla sina många fiender ifrån sig seglade han år 1104 västerut för att värva mer folk. Han hade framgångar i både Italien och Frankrike samt fick den franske kung Filip I:s dotter Konstanse till äkta. Hösten 1107 återvände han med 34.000 man, men efter ett misslyckat angrepp mot kejsar Alexius av Konstantinopel tvingades han återvända för att samla en ny härstyrka. Så blev det dock aldrig. I mars år 1111 dog han i sitt hemland och räknas efter sina bravader som en av sin tids främsta strateger.

Rikard Lejonhjärta av England

150.000 mark silvermynt (à 210 gram = 31.500 kg, motsvarade 3900 kg guld)

Rikard blev kung efter sin faders död 1189. Detta blev starten till en massiv judeförföljelse där en stor del av London brann ner sedan judarnas hus antänts och deras egendom stulits till korståget. Strax senare gav han sig iväg på korståg. Härstyrka som gav sig av år 1190 var totalt på drygt 100.000 man. Redan vid uppehållet på Sicilien utbröt oroligheter mellan fransmän och engelsmän men också gentemot öns befolkning. Året därpå seglade de österut och erövrade Cypern. Under sommaren erövrades den betydelsefulla staden Akka, men slitningarna bland de kristna blev bara allt djupare. Den 31 juli 1191 återvände den franske kungen Filip II August hem med en betydande del av den franska härstyrkan. Väl hemma inledde han förhandlingar med den engelske kungens bror, Johan utan land, och de beslöt att med förenade krafter hindra Rikard att återta herraväldet över England. På hemväg genom Europa blev Rikard Lejonhjärta tillfångatagen, i dec 1192. Efter en tids fängelsevistelse släpptes han i febr 1194 av den tyske kejsaren Henrik VI mot en lösen på 150.000 mark silvermynt. Även han var fiende till Rikard.

Johan utan land (1199-1216) fick ta hand om England medan hans bror Rikard Lejonhjärta var ute på äventyr med korsfararna.

Ludvig IX av Frankrike

800.000 guldmynt (x 4 gram = 3200 kg)

Sedan kung Ludvig IX av Frankrike under en sjukdom år 1244 vaknat ur en dödsliknande dvala, lär han ha tagit korset. En tid därefter kallade han rikets stormän till Paris och ett stort antal beslöt att delta i korståget. På våren 1248 rustades energiskt. Härstyrkan tågade mot havskusten men i Rhônedalen hade lugnet ännu inte blivit återställt efter kriget mot albigenserna, och hären måste bana sig väg under blodiga strider. En betydande del av det lägre manskapet tappade lusten att dra ut i det heliga kriget och vände om. I augusti avseglade Ludvig med härens huvudstyrka, och månaden efter kom de till Cypern där de valde att övervintra. Här fattade de det ödesdiga beslutet att inte angripa fienden i Syrien utan i Egypten. Den 30 maj 1249 gick flottan till sjöss. När de siktade Egypten stod fientliga trupper uppställda på stranden. Kung Ludvig IX, som brann av otålighet att få kämpa, hoppade själv överbord, vadade fram genom vattnet som stod honom till axlarna, och steg sedan till häst i spetsen för sina trupper. Muhammedanerna bjöd endast svagt motstånd och flydde snart. Dagen därpå fick de veta den överraskande nyheten att staden Damiette hade blivit utrymd under natten. De ryckte in i den övergivna staden och tog rikt byte.

Under sommaren och hösten 1249 kom stora förstärkningar till Damiette. De valde att tåga mot Kairo och bröt upp den 20 nov. Den 21 dec kom styrkan om c:a 60.000 man till den hårt befästa staden Mansura. I början av febr 1251 bröt striderna ut på allvar med kännbara förluster på båda sidor. Den riddarskara som kung Ludvig IX själv anförde

trängdes tillbaka mot en kanal och var nära att falla i fiendernas händer. Här lyckades man i all hast slå en provisorisk bro och på så vis undsätta kungen. Läget blev allt mer kritiskt och natten till den 6 apr försökte de kristna dra sig tillbaka mot Damiette. Men muhammedanerna var dem snart i hälarna, varpå korsfararna gav upp utan motstånd. Kungen och nästan alla som inte blivit dödade blev tillfångatagna och fördes till Mansura. Tusentals av de kristna som inte kunde betala lösepenning avlivades utan förskoning. En överenskommelse mellan Ludvig IX och Turanshah innebar att Damiette skulle utrymmas och att kungen betalade den ofantliga summan av 800.000 guldmynt. Omedelbart därefter skedde en sammansvärjning mot Turanshah där han dräptes. Överenskommelsen hölls dock fast och den 6 maj släpptes kungen. Efter att ha utrymt staden och betalat halva summan för kungen till Akka och närliggande städer. Här stannade han i fyra år och kunde inte förmå sig att lämna Syrien, trots att många andra redan begivit sig hem, innan även han återvände till Frankrike. Efter sin död 1270 blev han helgonförklarad.

De som inte fick chansen att betala lösen för sina liv...

Nika-upproret

Kejsare Justinianus styrde imperiet med järnhand. De som kom i onåd fick aldrig chansen att lösa sitt liv med guld, för kejsaren var lika hänsynslös som han var rik. Få kejsare kan mäta sig med honom rörande dessa två egenskaper.

År 532

En stor slakt orsakades av de många hunner som invaderade romerskt territorium, plundrade det och dödade många av de människor som befann sig på landet samt orsakade bränder, men den förödelse som romarna själva åstadkom var ännu värre. Upproret i Byzantium bröt ut den 1 jan år 532. I motsats till förväntningarna visade det sig att det skulle sluta med stor skada, både för folket och för senaten.

I varje enskild stad hade befolkningen sedan länge uppdelats i den blå och den gröna fraktionen. På grund av sina namn och de platser som den rivaliserande fraktionen innehade under spelen, hade det blivit så, att de satsade pengar och slogs mot sina motståndare utan att veta hur det skulle sluta för dem själva, men fullt införstådda med att de oavsett om de vann över sina motståndare eller inte skulle bli förda till fängelset där de torterades för att sedan förgöras. På så sätt växte det fram en fientlighet bara för att de var anhängare till de olika färgerna.

Vid den tiden fördes några av upprorsmakarna bort av staden Byzantiums administrativa tjänstemän, men medlemmarna i de två olika fraktionerna konspirerade tillsammans och ingick en pakt med varandra, varefter de intog fängelset och släppte alla fångar som satt där. Eldsvådor förödde staden som om den var i fiendernas händer. Det lösenord som de använde gentemot varandra var Nika (med betydelsen segra eller övervinna). Kejsaren och hans gemål samt några få medlemmar i senaten tvingades stänga in sig i palatset där de stannade kvar.

På eftermiddagen på den femte dagen sedan upproret startade gav kejsaren order om att Hypatius och Pompeius, vilka var svågrar till den föregående kejsaren Anastasius, skulle skynda sig hem så fort de kunde, men när de inte ville avsvära sig sin suveränitet misstänkte kejsaren att en sammansvärjning var på gång och han bad dem omgående lämna palatset. Vid soluppgången den följande dagen blev det känt för folket att de båda männen hade lämnat palatset. Folket skyndade sig till dem och utnämnde Hypatius till kejsare, men hans hustru Maria, som hade ett gott anseende för sin klokhets skull, försökte hindra honom att gå. Hon grät ljudligt och sade att folket skulle leda honom rakt in i döden, men folkmassan tryckte på och till slut tvingades hon mot sin vilja att släppa iväg sin make. Utan att någon frågade honom fördes han till

Konstantins Forum. När Hypatius kom fram till hippodromen fördes han omgående till den tron som var avsedd för kejsaren och satte sig där.

Kejsaren och hans närmaste övervägde om de skulle stanna kvar eller fly bort på några av skeppen, men de valde att stanna kvar och deras förhoppningar riktades mot Belisarios och Mundo, varav den förstnämnde just återkommit från det persiska kriget och hade med sig krigsvana soldater. Från palatsets port tågade Mundo ut medan Belisarios med svårighet och stor ansträngning tog sig fram över en plats som täcktes av ruiner eller halvt nedbrända byggnader innan han ankom till stadion. När han slutligen skulle gå mot den stora folkmassan som samlats på hippodromen, där en förfärlig mängd människor beblandat sig med varandra, drog han sitt svärd och kommenderade de andra i härstyrkan att göra likadant. Skrikande rusade de mot folket som stod där i största oordning. Vid åsynen av de beväpnade soldaterna som hade ett gott anseende för sitt mod och sin krigsvana samt att de skoningslöst högg med sina svärd mot folket, försökte de skyndsamt ta sig därifrån. Då gjorde även Mundo ett anfall mot hippodromen genom den port som kallas Dödens port. Från båda sidorna blev Hypatius anhängare dödade med kraft och beslutsamhet. Det var ingen mening att försöka fly och komma undan massakern. På denna dag dödades mer än 30.000 personer. Hypatius och Pompeius blev arresterade och fördes till kejsaren där de dömdes att omgående bli halshuggna och kastade i havet. Så slutade upproret i Byzantium (Konstantinopel).

Milanos öde

och prästen Fidelius fall från hästen

När ostrogoterna och romarna flyttade upp sina stridande styrkor till norra Italien skulle det sluta med en snabb och fullständig katastrof för staden Milanos invånare. De flesta andra städer i Italien, däribland Rom, tömdes också på folk och förstördes. Somliga städer återhämtade sig aldrig eller befolkades först efter flera hundra år. Resultatet av det artonåriga kriget (535-552) och en samtida pestepidemi blev att 90% av Italiens befolkning dog, däribland hela senaten i Rom vilka mördades.

År 538

Den romerska befälhavaren i Italien Belisarios skickade iväg ett tusen man till Milano. När de kom fram till staden Ticinum (Pavia), kom goterna emot dem och gick i strid. De var både många och vältränade eftersom de goter som bodde här hade lämnat en hel del av sin förmögenhet i staden och placerade en ordentlig styrka där för att vakta alltsammans, men romarna segrade. Goterna flydde och lyckades komma

in i staden och stänga porten bakom sig. Prästen Fidelius, vars önskan hade medfört att romarna kom för att undsätta Milano, besökte ett tempel strax utanför Ticinums murar när romarna gav sig av och han stannade kvar i det längsta. När han väl försökte hinna ifatt romarna snubblade hans häst och han föll av. Goterna såg detta, rusade ut och slog ihjäl honom. Romarna anlände till Milano där de genast säkrade staden och hela provinsen Liguria.

När ostrogoternas kung Witigis hörde talas om detta skickade han iväg en härstyrka under ledning av Uraias, sin egen brorson. Tio tusen burgunder följde med som hjälpstyrkor och de slogs av egen fri vilja och inte enbart för att den frankiske kungen Teudebert gett dem order om det. Förenade gick de båda härstyrkorna mot Milano och började belägra staden när romarna minst av allt anade det. Därför hade de inte fört in några större mängder proviant. Inte heller hade staden sin vanliga vaktstyrka vid murarna, eftersom romarna hade lagt under sig många av de befästningar som fanns i närheten och på så vis spridit ut sig till Bergomum (Bergamo), Comum (Como) och Novaria (Novara) samt en del andra befästningar. I Milano var det bara tre hundra soldater kvar och därför fick stadens invånare hjälpa till med bevakningen. Sådan var situationen när vintern tog slut och krigets tredje år gick till ända (mars 538).

Hungersnöden blev med tiden allt svårare inne i Milano. Många åt hundar, råttor och andra djur som de aldrig tidigare hade ätit. Goterna skickade då bud och lovade fri lejd för alla soldaterna ifall de överlämnade staden. Romarna gav upp på dessa villkor och för att de hoppades att invånarna i staden inte skulle komma till skada. Soldaterna leddes bort under bevakning, utan att de kom till någon skada. Milano däremot raserades till grunden och goterna dödade alla av manligt kön oavsett ålder, vilka uppgick till ett antal av tre hundra tusen. Kvinnorna fördes bort som slavar och överlämnades till burgunderna för att återgälda dem deras engagemang i alliansen. När de fann Reparatus, som var pretorian prefect, skar de sönder hans kropp i små bitar och gav till hundarna. Som ett resultat av denna erövring lyckades goterna ta alla de andra befästningarna i området även om de hade haft en romersk vaktstyrka. På så vis fick de åter igen kontroll över hela Liguria.

Attentaten i Mouicurum och Laureate

Denna händelse vid den Jugoslaviska kusten var något fullständigt nytt på sin tid och avsikten var att skapa förvirring och skräck i alla omkringboende orter.

År 549

En av de män som var i den romerska överbefälhavaren Belisarios vaktstyrka, vid namn Indulf och som var german till sin härkomst, gick över till ostrogoternas kung Baduila utan särskild anledning. Baduila skickade honom vidare med en stor härstyrka och en flotta till Dalmatia. De kom till kuststaden Mouicurum, mycket nära Salones, där han gick omkring bland folket som en romare och en medlem av Belisarios följe. Plötsligt drog han sitt svärd och uppmanade sina män att göra likadant, varefter de dräpte alla i staden. De tog allt som var värdefullt innan de begav sig vidare till Laureate, som är en annan stad vid kusten. De intog staden och dödade alla utan att möta motstånd. Claudianus, som hade högsta befäl i Salones, skickade en härstyrka mot dem med skepp som seglade fram till Laureate. Där gick de i strid mot varandra, men romarna blev slagna och flydde bäst de kunde. Indulf lade beslag på skeppen som även innehöll stora mängder proviant och sedan de hade dödat alla som kom i deras väg, återvände de med allt byte till Baduila.

Vintern gick då mot sitt slut och det fjortonde året av det gotiska kriget var till ända (maj år 549).

Vikingatåg mot kloster

År 793 anfölls helt oförmodat klostret Lindisfarne vid kusten i nordöstra England, år 794 klostret Jarrow några mil söder därom och år 795 klostret Iona i sydvästra Skottland av ett okänt antal vikingar som kom över Nordsjön. Detta blev inledningen på vikingatiden och dess omfattande färder över haven. Kanske var det så många som hundra munkar och lekbröder, kanske dubbelt så många, som fick sätta livet till i dessa tre överfall. Efter detta var man beredd på deras taktik runt om på de brittiska öarna och det var inte lika lätt att hitta rika byten utan försvarare. Den efterföljande historien och vikingarnas framfart handlar mer om strider långt uppe på land i organiserad form, med inslag av belägringar och brandskattning. Trots att det medförde att tusentals stupade på båda sidorna har munkarnas död blivit det bestående minnet av vikingarna och vad de gjorde, inte slagfälten eller handelsresorna.

FÖRMÖGENHETER

Metallvärden under romersk tid

Guld ansågs under lång tid vara 10 gånger mer värt än silver och inte sällan 50-100 gånger mer än koppar, ända fram till 1800-talet.

- 1 aureus (guldmynt à 7,1 - 7,7 gram) = 25 denarer = 100 sestertier
- 1 denar (silvermynt à c:a 3,3 gram) = 4 sestertier
- 1 sestertia (sestertius, och var av mässing)
- 1 pund (libra) = 0,426 kg men efter kejsartiden 0,327 kg
- 1 kentenarion = 100 pund guld = 32,75 kg guld
- 1 kg guld hade en köpkraft som motsvarade ungefär 600 kor.

De gamla romerska guldmynten AUREUS om c:a 7,5 gram ersattes i och med Konstantins reformer av SOLIDUS om 4,5 gram.

Priser på varor i romarriket

Priserna på somliga varor tycks vara relativt konstanta under mycket lång tid, eftersom det krävde ungefär lika mycket arbete att få fram dem. Andra kan vara högre eller lägre beroende på att de var lättare eller svårare att komma över. Ett sådant exempel är fisk, som var svårt att hantera i värmen och spara över lång tid, varför priserna var höga. Billiga produkter däremot kom från godsens där det kunde vara gott om slavar, men slavarna däremot var dyra såvida man inte hade de rätta kontakterna och fick dem direkt från fronten vid något av de många krigen.

År 1

1 amphora vin	300 sestertier	1 amphora (vin) 1 amphora (olivolja) = 60-65 liter
1 vanlig slav	500 - 1500 denarer	
1 vacker kvinnlig slav	2000-6000 denarer	= 24 liter

år 301 (Diocletians prisedikt: maxpriser)

1 pund fläsk	12 denarer	1 modius (torrvikt) = 16 sextarius = 8,62 liter
1 pund kött	8 denarer	
1 modius salt	100 denarer	
1 sextarius olivolja	40 denarer	
1 modius vete	100 denarer	1 sextarius (torrvikt) = 0,54 liter
1 modius korn	60 denarer	1 sextarius (vått) = 1 liter
1 sextarius Falerniskt vin	30 denarer	
1 par eleganta skor	150 denarer	
1 par kvinnostövlar	60 denarer	
1 pund ull från Taentum	175 denarer	1 pund = 12 unciae = 323 gram
1 pund vitt silke	12.000 denarer	

Soldatlöner - Kejsar Augustus tid (27 f.Kr. - 14 e.kr.)

Vanlig soldat	225 denarer per år
Centurion	3750 denarer per år

Soldatlöner - Kejsar Caracullas tid (211-217)

Vanlig soldat	750 denarer per år
Centurion	12.500 denarer per år

Denarius (silver)	Sestertius (brons)	Dupondius (brons)	As (koppar)	Semis (brons)	Quadrans (koppar)
1	4	8	16	32	64
	1	2	4	8	16
		1	2	4	8
			1	2	4
				1	2

1 aures (guld) = 25 denarer

1 solidus (guld) = c:a 4,35 gram

Romarnas plundringar före kejsartiden

100.000 pund guld och 10.000 pund silver (=43 ton guld)

Plundringen av Toulouse

Romarna erövrade södra Frankrike omkring 125 f.Kr. men de gjorde revolt och dödade den romerska garnisonen när cimbrerna slöt upp vid deras sida. Den romerske konsuln Quintus Servilius Caepio intog 106 f.Kr. den betydande galliska staden Toulouse för att bestraffa dem och fann då 100.000 pund guld (c:a 42.600 kg eller 42,6 ton, vilket motsvarar 0,24 m³) samt 10.000 pund silver i ett tempel ute i en helig sjö. Mycket av detta kom troligen från kelternas plundringar av Italien och Grekland några sekler tidigare. Allt detta beslagtogs och fördes till Rom, men det vara bara silvret som kom fram. Guldet förlorade man i ett bakhåll på vägen och det återfanns aldrig. Några menade att det var Servilius Caepio själv som stod bakom detta överfall och att förmögenheten fanns kvar i familjen ända till hans sonsons son Markus Brutus, som är mer känd för medverkan på mordet av Julius Caesar.

Quintus Servilius Caepio vägrade året därpå, 105 f.Kr. att lyda order från ett av sina befäl under ett slag mot cimbrerna, vilket slutade med total katastrof för romarna och han blev därför förvisad och levde i exil i resten av sitt liv.

Kejsartidens förmögenheter

Augustus gåva till Capitolium

I Jupiters tempel på Capitolium i Rom nedlade kejsar Augustus vid ett och samma tillfälle en gåva bestående av 6000 pund (2550 kg) guld samt juveler och pärlor till ett värde av 50.000.000 sestertier (motsvarar värdet på 3750 kg guld). Augustus gåva till Jupiters tempel motsvarade alltså 6300 kg eller 6,3 ton guld eller värdet på 3.800.000 kor.

Tiberius efterlämnade arv

När kejsar Tiberius dog år 37 efterlämnade han 2.700.000.000 (2,7 miljarder) sestertier till den efterföljande kejsaren Caligula, som dock gjorde av med hela förmögenheten inom ett år.

2.700.000.000 sestertier = 675.000.000 denarer = 27.000.000 aures = omkring 202.000 kg eller 202 ton guld = värdet på 120.000.000 kor

Förmögenhetskrav

De tre domarklasserna var senatorer, riddare och skattkamartribuner, samt den fjärde klassen som kejsar Augustus införde. Senatorernas antal ökade från 600 till 900 under Julius Caesars tid och senare till 1000.

Av senatorerna krävdes att de skulle ha en förmögenhet på minst 1.200.000 sestertier. Av riddarna och skattkamartribuner krävdes att de skulle ha en förmögenhet på minst 400.000 sestertier. Den fjärde klassen skulle ha en förmögenhet på minst 200.000 sestertier. Senatorer och riddare hade rätten men också en skyldighet att bära en guldring. Prokuratorerna, förvaltarna, var indelade i klasser där den högsta klassen hade en årslön på 300.000 sestertier, och den näst högsta 200.000 sestertier.

1.200.000 sestertier = 90 kg guld = värdet på 54.000 kor

400.000 sestertier = 30 kg guld = värdet på 18.000 kor

300.000 sestertier = 23 kg guld = värdet på 13.500 kor

200.000 sestertier = 15 kg guld = värdet på 9.000 kor

Kejsar Justinianus tid (år 527-565)

Den romerska skattkammaren

Kejsar Anastasius (491-518) var ekonomiskt sinnad och fyllde skattkammaren. Den rymde 3200 kentenarier guld (104.800 kg), och en stor del av detta slösade senare kejsar Justinianus bort. Under kejsar Justinus regering (518-527) sägs att 4000 kentenarier guld (131.000 kg) förts till statskassan på olagligt sätt och att kejsar Justinianus slösat bort mycket att det redan medan Justinus levde. Kejsar Justinianus beslagtogs sina undersåtars förmögenheter på en mängd olika sätt och ofta utan skäl. Pretorianprefekten, som var det näst högsta ämbetet i Bysans, förde mer än 30 kentenarier guld (983 kg) till statskassan varje år, förutom de ordinarie skatterna.

En muta

Vid ett tillfälle kom Paulos till kejsar Justinianus i Bysans och erbjöd 7 kentenarier guld (229 kg) för att få komma tillbaka till prästämbete som patriark i Alexandria, vilket han fick trots att en annan redan var insatt på posten.

Kejsar Anastasius (491-518) plågades inte av utbetalningar för att freda gränserna mot angripare i norr, vilket hans företrädare hade gjort.

Avundsjuka

Belisarios hette den högt uppsatte man som på 500-talet rönt stora militära framgångar för Bysans räkning, trots att han som person var svag och ömkelig. Han och hans hustru Antonina upptog Theodosios som sin son sedan denne döpt sig. Theodosios hade lagt beslag på enorma förmögenheter som kom från palatsen i Kartago och Ravenna i samband med att Vandalernas och Ostrogoternas riken föll samman och erövrades. Hans rikedom uppgick till nära 100 kentenarier (3000 kg) guld. Möjligen övergick denna förmögenhet till Belisarios sedan Theodosios hastigt hade dött. Kejsar Justinianus och hans maka Theodora var i varje fall bittert avundsjuka på Belisarios för hans rikedomsskull. Efter en fejd mellan Belisarios och kejsarinnan Theodora tog hon 30 kentenarier (1000 kg) guld av honom och gav till kejsaren, men resten av sin förmögenhet fick han behålla ännu en tid. År 562 lade kejsar Justinianus beslag på hela hans förmögenhet. Tre år senare försonade sig kejsaren med honom och bara ett år därefter var de båda döda.

Svindlare

En patricier vid namn Mammianos testamenterade en stor förmögenhet till kyrkan i Emesa. Priscus som var prefekt hade stor skicklighet i att imitera handstilar och förfälska brev. Han tillverkade många brev där avlidna personer från förnäma släkten intygade att de var skyldiga Mammianos pengar. På så vis fick han in 100 kentenarier guld (3275 kg), men svindleriet avslöjades och upphörde.

FÖRÖDANDE FALL FRÅN HÄSTAR

Nedan följer ett urval förödande fall från hästar och dess betydelse för världshistorien samt tankar vad som kunde ha hänt om inte olyckan varit framme.

Drusus

amiral i romarriket, år 9 f.Kr.

Hur skulle Europas framtid ha utvecklats om inte Drusus dött i förtid genom ett förödande fall från sin häst? Då hade förmodligen germanerna krossats och därmed hade aldrig folkvandringarna kommit igång några hundra år senare, vilket bör ha medfört att Romarriket kanske ännu i denna dag hade bestått.

DRUSUS, romersk amiral, styvson till den gudomlige kejsaren Augustus, och yngre bror till blivande kejsar Tiberius. Det var mellan floderna Rhen och Saale som Drusus Germanicus, när han framgångsrikt bedrev krig i Germanien, fann slutet på sin levnad. Han hade kuvat de flesta av folken, tillika med dem som bodde på öarna vid kusten där Borkum togs efter en belägring.

År 13 f.Kr.

Kejsar Augustus lämnade Drusus i provinsen Germanien och återvände till Rom.

År 12 f.Kr.

De germanska stammar som var belägna intill och bortom Rhen attackerades av Drusus. Sugambrerna och deras allierade passade på att göra uppror, fullt medvetna om att Augustus var långt därifrån och att kelterna försökte göra sig fria från det slaveri de lagts under. Sedan lugnet åter införts i Gallien, gick han sig mot Rhen där han inväntade germanerna för att slå tillbaka dem. Därefter for han vidare in i usipeternas land och passerade batavernas ö innan han marscherade vidare längs floden till sugambrernas land. Där ödelade han en stor del av landet. Han seglade nedströms för Rhen till oceanen, vann över friserna på sin sida, korsade sjön och invaderade chaucernas land. På denna plats hamnade han i fara sedan hans skepp lämnades högt och torrt då oceanen gick över till ebb. Han räddades av friserna vars soldater hade slagit följe med honom. De drog sig därefter tillbaka då vintern var

kommen. Drusus hade då kuvat cheruskerna, tenctererna, chaucerna och andra germanska stammar på andra sidan Rhen.

År 11 f.Kr.

Redan i början av våren for Drusus iväg från Rom, korsade Rhen och kuvade usipeterna. Han slog en bro över floden Lippe och invaderade sugambrernas land varefter han fortsatte in i cheruscernas land ända fram till floder Weser. Det var möjligt eftersom sugambrerna, i vrede mot chatterna vilken var den enda stam som inte hade anslutit sig i en allians med dem, hade samlat alla sina styrkor och anfallit dem. Därför var det möjligt för Drusus att obemärkt korsa deras land. Han skulle även ha gått över Weser om han inte hade haft för lite proviant med sig. Han beslöt att återvända till fredligare trakter och räknade med att återtåget skulle bli farligt. Fienderna ansatte honom ständigt och jämn med bakhåll, och en gång slöt de honom inne i ett trångt pass där de kunde göra slut på hans armé. Germanerna skulle ha tillintetgjort romarna, om de inte hade föraktad dem som om de redan var fullständigt instängda och bara väntade på dödsstöten. Romarna slöt sig tätt tillsammans medan germanerna kom i oordning. Detta medförde att de inte längre blev så stöddiga, och att situationen bara ledde till obetydliga obehag för hans trupper då fienden befann sig på avstånd och vägrade att komma närmare. Följaktligen kände Drusus förakt för dem och reste en befästning emot dem där floderna Lippe och Alme (vid Paderborn) möts, men också hos chatterna vid floden Rhens strand. För dessa succéer triumferade han i ära och fick tillstånd att rida in i Rom på hästryggen.

År 10 f.Kr.

Chatterna blev ansatta och kuvade av Drusus, och de hade förenat sig med sugambrerna sedan de övergett sitt eget land som romarna tilldelat dem att bo i. Under tiden befann sig kejsar Augustus i Lyon en stor del av tiden för att hålla ett vakande öga på händelserna i Germanien.

År 9 f.Kr.

Drusus invaderade chatternas land och fortsatte ända fram till suebernas land, där han med svårighet lyckades erövra territoriet och slå de styrkor som attackerade honom men bara efter betydande blodspillan. Därifrån gick han vidare till cherusernas land, korsade Weser och fortsatte ända till Elbe. Floden Elbe börjar i de vandaliska bergen (nuv. Riesengebirge) och rinner ut i den norra oceanen. Han tänkte gå över floden men tvekade och satte upp trupper där innan han drog sig tillbaka. Orsaken var att en kvinna av övernaturlig storlek mötte honom och sade: "Vart hän, är du hastande, omättlige Drusus? Det är inte ödesbestämt att du ska kasta dina blickar över alla dessa länder. Återvänd, ty slutet både för din möda och ditt liv är redan här." Drusus for genast därifrån och då han skyndade sig på sitt återtåg dog han på vägen innan de nådde fram till Rhen. Så snart Augustus fick besked om olyckan sände han genast iväg Tiberius till Drusus. Han kom fram medan Drusus ännu andades och då han dog lät Tiberius föra honom till Rom. Drusus dog av ett brutet ben, som han ådrog sig då hans häst föll över det, trettio dagar efter olyckan.

Drusus hade sänts till regionen och började med att kuva usipeterna. Därefter besatte han tenturernas och chatternas territorie. Han reste, som en trofé, en väldig hög som utsmyckades med bytet och prydnaderna från marcomannerna. Därefter gick han samtidigt till anfall mot de kraftfulla stammarna cheruserna, sueberna och sicamberna vilka hade börjat striderna genom att korsfästa tjugo av våra centurioner. Denna handling band dem samman likt en helig ed. Med en fullständig förvisning om att utgå med seger hade de redan gjort upp hur bytet skulle delas. Cheruserna hade valt hästarna, sveberna ville ha guld och silver, medan sicamberna skulle få alla krigsfångar. Men det blev tvärt emot vad de tänkt sig för Drusus, sedan han slagit dem, delade upp deras hästar, deras smycken och dem själva och sålde alltsammans. För att försäkra sig om att området inte skulle gå förlorat lät han placera ut vaktstyrkor längs floderna Meuse, Elbe och Weser. Längs Rhens strand lät han bygga mer än femhundra befästningar. Han byggde broar vid Borna och Gesoriacum och lämnade flottstyrkor där som skulle försvara dem. Därtill öppnade han en väg genom den Hercyniska skogen, som aldrig förr hade besökts eller genomkorsats. Det hade uppstått en sådan fred i Germanien att invånarna tycktes vara förändrade och landet likaså, samt att klimatet var mildare och behagligare än det brukade vara.

Slutligen, då den enastående och unge befälhavaren hade dött där, kom senaten att i enlighet med hans bedrifter ge honom den ojämförliga hedern att ge honom ett hedersnamn som hämtats från provinsens namn. Tillnamnet Germanicus betyder Germaniens erövrare.

Det är mycket svårare att behålla än att upprätta provinser. De erhålls genom vapenmakt, men de säkras genom rättvisa. Därför blev vår glädje kortvarig, för germanerna hade blivit krossade snarare än erövrade. Under Drusus tid respekterade de våra värderingar snarare än vår

militära styrka. Efter hans död började de avsky den romerska lastbarheten och högmodet.

Caesar Decius

kejsare av romarriket, år 251

En kejsare av romarriket är en så högt uppsatt person att det självfallet ändrar något på historiens lopp om han dör i förtid. Så skedde år 251.

Caesar Decius hade tidigare mött ett liknande öde som kejsar Valens år 378 då han häftigt ansatte de inkräktande goterna och hans häst i all uppståndelse snubblade och kastade av honom. Han föll inne i en träskmark varifrån han inte kunde undkomma. Inte heller återfanns hans kropp.

Chonodomar

alemannernas kung, år 357

Kriget mellan germanerna och romarna längs floden Rhen var oerhört intensivt i mitten av 300-talet, och det var nära flera gånger att den folkstam som kallades alemannerna fick ett övertag. Men för att kunna vinna över en så mäktig fiende som romarna, måste man sitta kvar i sadeln. I så fall hade kanske delar av västromerska riket erövrats före de stora folkvandringarna på 400-talet, och då hade allting utvecklats på ett annorlunda sätt.

Alemannerna kung Chonodomar var stor och fet och föll av hästen i slutet av slaget vid Strasbourg år 357 mot romarna, men han klarade sig oskadd. Däremot ledde det fram till att han så småningom tillfångatogs och att hans folk led ett stort nederlag.

Valentinianus

kejsare av västromerska riket, år 375

Denna kejsare hade bedrivit åtskilliga och ofta framgångsrika krig mot alemanner och andra germanska folk. Med tanke på de kommande händelserna, efter år 375, när hunnerna kom till Europa från de ryska stäpperna, vilket ledde fram till hunnernas och goternas upprepade anfall mot romariket, är det en öppen fråga hur det hade gått om kejsar Valentinianus levt längre än vad ödet ville. Kanske hade han kunnat stoppa deras framryckningar som hundra år senare slutade med västromerska rikets fall. Dessutom hade inte romarna utbetalt 20 ton guld till hunner och goter, och då hade vi inte haft fornyfynd i Sverige som Timboholmsskatten (7 kg guld) eller guldhalskrågarna från Älleberg och Möne i Västergötland samt Färjestaden på Öland.

Tidigt om våren år 375 drog kejsar Valentinianus iväg som planerat till Illyricum. Väl framme möttes han av en grupp utsända sarmater som bad om fred men utan att få svar av kejsaren, som istället for vidare till Carnuntum (nuv. Haimburg vid Wien) en stad där Illyricums prefect bodde även om den var ödslig och lagd i ruiner. Där stannade han av olika skäl i tre månader och väntade på en orsak att anfälla quaderna, och slutligen sände han iväg Merobaudes med en division fotsoldater för att plundra och bränna i fiendernas område. Kejsaren själv förflyttade sig till Acincum (nuv. Ofen) där han lät bygga en bro av båtar och gick in i quadernas land. På andra sidan såg de hans ankomst uppifrån bergen dit de dragit sig undan med sina familjer. Men de blev slagna av

förvåning då de såg de romerska standaren inne på sitt territorie. Armén drog snabbt fram och dräpte alla de kom åt utan urskiljning, och hus och gårdar brändes ner innan de återvände utan att ha förlorat en enda man. De valde att gå i vinterkvarter i Bregitio (nuv. Szoeny vid Comorn). Några dagar före hans ankomst hade en komet lyst upp himlen och den förtäljde om kommande fall av män i höga ställningar. Åtskilliga andra tecken visade sig också; en blixtn slog ner och antände palatset, senatshuset och forum i Sirmium, en järnklädd dörr till kejsarens palats fastnade utan att någon kunde rubba den, och en natt drömde han att hans hustru var sorgklädd. Dagen efter vägrade hans häst att låta honom få komma upp i sadeln, varför han kastade sig upp i sadeln men föll av och skadade sig illa. Strax senare drabbades han av en plötslig död. Efter denna händelse kom budbärare från quaderna och bad om fred och förlåtelse för sina handlingar, vilket gavs dem tills vidare.

Torismund

ostrogoternas kung, c:a 410

Om inte Torismund hade dött hade kanske ostrogoterna segrat mot hunnerna eller i varje fall inte allierat sig med dem. Då hade de enorma romerska utbetalning av guld till goter och hunner förmodligen uteblivit.

Efter Vinitarius blev Hunimund, son till Ermanaric, kung över ostrogoterna. Han var en häftig krigare och slogs senare med framgång mot sveberna. Efter honom blev hans son Torismund kung och han var ännu ung till åren. På andra året som kung gick han till anfall med sin härstyrka mot gepiderna och segrade stort, men strax därefter föll han av sin häst och dog. Därefter hade inte ostrogoterna någon kung på fyrtio år, eftersom de sörjde honom så mycket.

Gaiseric

vandalernas kung, omkring 440

När Gaiseric's olycksbringande fall från hästen inträffade vet vi inte men han var en ovanligt långlivad regent (436-477). Utan honom hade vandalerna sannolikt inte erövrat provinsen Afrika och bitit sig kvar där så bra som de gjorde. Då hade säkerligen hela världshistorien förändrats, eftersom romarna spenderade enorma förmögenheter innan de lyckades återta provinsen. På grund härav led de av bristande resurser och manskap och tvingades sluta fred med andra fiender i förtid, vilket försvagade dem.

Gaiseric, vandalernas kung, var inte så stor till växten och låghalt efter att ha fallit av en häst.

Theodosius

kejsare av östromerska riket, år 450

Denna östromerska kejsare hade precis lyckas uppnå en hållbar fred med hunnerna och goterna efter årtionden av bitter kamp. Frågan är vad som hade hänt om olyckan varit framme några år tidigare. I så fall kanske det aldrig hade blivit någon fred, och då hade vår historia definitivt utvecklats på ett annorlunda sätt. Å andra sidan hade han köpt freden med hjälp av ofantliga mängder med guld, som skulle betalas årligen, och hans efterträdare var inte alls lika benägen att köpa fred utan fullständigt kallsinnig inför de nya hot som hunner och goter framförde redan året därpå. Som tur var för det östromerska riket dog hunnernas härskare Attila år 453, innan han hann anfälla östromerska riket igen. Genom de konflikter som utlöstes mellan hunnernas många stammar efter Attilas död, och mellan hunnerna och deras allierade, var hotet mot östromerska riket i det närmaste borta. Märkligt nog dog han precis när hotet från hunnerna var slut, i motsats till kejsar Valentinianus som dog efter en avramling samma år (375) som hotet kom.

På sommaren, den 26 juli år 450, var kejsaren med på en jakt i närheten av floden Lycus i trakten av Konstantinopel och föll av hästen så illa att han skadade ryggraden. Två dagar senare dog han.

Theodoric

visigoternas kung, år 451

Goternas kung Theodoric (eller Theodorid) var gammal när han svalde det ömsesidiga hatet mot västromerska riket och allierade sig med sin ärkefiende. Orsaken var att de hade fått en gemensam fiende som måste bekämpas först, nämligen härskaren Attila, hans hunner och alla deras allierade folkstammar. Hade Theodoric fått leva hela sommaren ut hade visigoterna fortsatt framåt efter segern vid Katalauniska fälten år 451, och då hade de lyckats dräpa Attila. Nu blev det istället den romerske fältherren Aetius strategi som fick gälla, och därmed skickades visigoterna hem för att spara Attilas liv. Men detta fick romarna ångra bittert redan året därpå när ett flertal städer i norra Italien skövades av hunnerna och den romerska befolkningen bortfördes i fångenskap.

I mitten av 1800-talet hittade man en rik grav i dessa trakten som mycket väl kan vara Theodorics grav.

Striden på de Katalauniska fälten år 451 var fruktansvärd och det absolut största och blodigaste som man hört talas om. På ömse sidor stod omkring 500.000 man och 165.000 stupade på varje sida, enligt de samtida krönikörerna. Slagfältet mätte flera mil i längd. Österifrån kom hunnerna och deras allierade gepider, ostrogoter, tyringar och en del burgunder. Västerifrån kom främst västromerska riket och deras allierade visigoter, huvuddelen av burgunderna, de saxare som bodde i västra Frankrike, alaner, folk från Bretagne samt franker.

Kung Theodoric, som var gammal och fått en ansevärd ålder, red förbi sina styrkor för att uppmuntra dem när han plötsligt föll av hästen. Striden var så våldsamt att han trampades ihjäl av sina egna krigare. Det hindrade inte visigoterna från att driva på och inom kort fördrev de hunnerna och höll så när på att tillfångata och dräpa Attila om han inte hade skyndat iväg och gömt sig bakom en tillfälligt uppbyggd vagnborg.

Senare på natten innan striden hade avstannat kom även kung Theodorics son Torismud ifrån sina trupper och hamnade långt inne bland fienderna. Där blev han sårad i huvudet och neddragen från hästen, men lyckades undkomma genom sina krigares ingripande.

Valamir

ostrogotisk kung, år 468/469

Ibland behövs det motgångar för att vinna segrar. Om inte Valamir hade stupat under sin häst, hade kanske inte goterna blivit så våldsamma och inte fått det förmånliga avtal med romarna som senare ledde fram till Theodoric den stores erövring av Italien.

När kung Valamir red framför slaglinjen för att uppmuntra sin härstyrka, sårades hästen och kastade av sin ryttare när den föll. Genast genomborrades han av fiendernas spjut och det blev hans bane. Goterna krävde hämnd både för sin kung och för deras svek, och när segern var vunnen fanns det bara några få scirer kvar. Alla andra hade fallit.

Theodorik Strabo

ostrogotisk ledare, år 481

Länge och ihärdigt hade han tappert kämpat mot romarna och försökt åstadkomma ett fredsavtal men slutet på hans liv kom oväntat. Han tävlade om ledarskapet över ostrogoterna med en namne, som också hette Theodorik. Den sistnämnde vann och blev senare dessutom kung över Italien. Frågan återstår vad som hade hänt om Theodorik Strabo istället blivit den som vunnit kampen dem emellan. Då hade inte den andre Theodoriks uppmaning att stoppa frankernas expansion förekommit och då hade inte Beowulf och Hygelak anfallit frisernas land. Inte heller hade kung Rodulf i Norge abdikerat i början av 500-talet och rest till Italien för att bli herulernas kung, vilka till stor del vad gäller herulernas folk efter kungens död återvände till Norden. Detta kanske inte heller hade hänt, och då hade förmodligen den skandinaviska historien utvecklats på ett helt annat sätt.

Theodorik Strabo, son till kung Triarius av goterna, hade länge kämpat om makten över de gotiska styrkorna mot sin namne Theodorik, som sedermera erövrade Italien. Båda två hade dessutom ömsomt stridit mot romarna och ömsomt försökt upprätta fredsavtal och bli accepterade av kejsaren. En dag år 481 kom han med sina nyförvärvade härstyrkor till

Anaplous, fyra milier från staden. Men han återvände utan att ha skadat någon av romarna. Därefter skyndade han sig till Illyricum, och medan han fortsatte bland sina egna rullande vagnar mötte han plötsligt sitt slutliga öde. Vad exakt som hände är oklart men han blev genomborrad av spetsarna från en uppsättning vapen som låg på en vagn. Genom vikten av sin skräckslagna häst kom han i kläm, spetsades och dog.

Adils, Erik och Alrik samt Gudgäst

kungar av ynglingaätten, samt kung i Hålogaland, 400-tal och 500-tal

Under 400- och 500-talet rådde ynglingaätten för styret i Sveariket. Tre av dem sägs ha mött döden sittandes till häst, men vad som egentligen hände är så inlindat i poetens fagra ordvändningar att det är oklart vad verkligen bakom dikten egentligen bestod av.

Snorres Sturlassons fria förklaring: Alrik och Erik hette Agnes söner, som var konungar efter honom. De var mäktiga män och stora krigare och idrottskämpar. Det var deras sedvänja att rida hästar och tämja dem både till gång och lopp. Det kunde de bättre än alla andra och kappades också högeligen om vemdera som red bäst eller hade bättre hästar. En gång hände det att de två bröderna ridit bort från de andra männen på sina bästa hästar, och de red ut över fälten och kom aldrig tillbaka. När man for att leta efter dem, då påträffades båda döda och huvudet var inslaget på dem bägge två, men inga andra vapen hade de än betslen från hästarna, och dem tänker man att de dräpt varandra med. Så säger Tjodolf av Hvin i dikten Ynglingatal, samt fritt översatt:

Alrik föll där Erik ock broders vapen bane gav; med sadelhästs stångbetsel Dags fränder drap varandra. Ej sports innan att ökens don Frejs ättmän mot folk lyft.	Kung Alrik dödades men han dödade samtidigt sin broder Erik och gav honom dödshugget, med sin sadlade hästs betsel och ridverktyg. Dessa bröder, besläktade med Dag, dödade varandra. Aldrig har man förr hört talas om att dragdjurens tyglar använts av denna kungaätt, kommen från Frej, mot folk eller personer.
---	---

Snorres Sturlassons fria förklaring: Kung Adils hade stora tvister med en konung som hette Åle den opländske och var kommen från Norge. De höll slag på Vänerens is, och där föll konung Åle och konung Adils fick segern. Konung Adils älskade mycket goda hästar och ägde de bästa hästarna i sin tid. En av hans hästar hette Slöngver och en annan Hrafn.

Den hade han tagit från Åle efter dennes död och från honom var fallen en annan häst som också hette Hrafn. Den sände han som gåva till kung Gudgäst i Hålogaland, och Gudgäst red den men fick den ej att stanna förrän han föll av dess rygg och bröt nacken. Det hände i Ömd i Hålogaland. Konung Adils var på disarblot och red sin häst runt disarsalen, men hästen snubblade med foten under honom och kungen föll ur sadeln framåt och slog huvudet i en sten så att skallen brast och hjärnan föll ut på stenen. Det vart hans bane. Han dog i Uppsala och sattes där i hög och svearna kallade honom den store konungen. Så säger Tjodolf av Hvin i dikten Ynglingatal, där det dock är betydligt svårare att förstå vilken händelse han syftar på:

Det sporde jag ytterligare,
att ett trollväsen fick bringa
Adils (ordagrant: Adils levande kropp) på fall,
och den dådlystne Frey-ättlingen fick till öde
att falla av hästens bogar, och med sanden
blandades skräckinjagarens, furstesonens, hjärna,
och det blev Åles årsälle fiendes öde
att dö i Uppsala.

Solomon och Johannes

romerska befälhavare, 530-talet

Hade de bara hållit sig kvar i sadeln skulle det ha gått bra, och då hade de efterkommande händelserna förmodligen ha utvecklats på ett annat sätt.

Solomon var den romerske befälhavare som efter segern mot vandaler-
na i Libyen i Afrika år 534 styrde stora delar av området och ledde
kriget mot morerna för att återupprätta det romerska styret i den gamla

provinsen. I en strid mot morerna år 536 tvingades den romerska härstyrkan att fly. När Salomon kom fram till en ravin, skapad av en bäck, snubblade hans häst och han föll till marken. Hans livvakter lyfte snabbt upp honom på hästen, men smärtan blev för stor och han förmodade inte längre hålla i tyglarna. Morerna han upp honom och dödade honom och många av hans livvakter.

En av Solomons främsta motståndare var romaren Stotzas, ledare för den rebellstyrka som bestod av missnöjda romerska soldater och kvarvarande vandaler samt som i viss mån var understödda av morer. I sin sista drabbning på slagfältet mötte han befälhavaren Johannes som var lojal mot kejsaren. De två hatade varandra innerligt, och båda två brukade bedja om att få döda sin motståndare innan han själv lämnade världen. Så fort härstyrkorna kom i kontakt med varandra, red de två bort från sina trupper och ryckte an mot varandra. Johannes spände bågen och träffade Stotzas i ljumsken när denne ännu var på väg mot honom, och han föll dödligt sårad till marken. Hela hans följe blev ursinniga och drev Johannes och alla romarna på flykten. När de kom till en sluttning, snubblade Johannes häst och kastade av honom, men innan han lyckades komma upp igen kom fienderna över honom och dödade denna ansedda och mycket dugande man. När Stotzas fick höra detta dog han lycklig.

Umm Haram

släkt med profeten, år 649

Åsnor kan också vara farliga att rida på trots att det ofta går väldigt långsamt. Men trots sin sävlighet kan de se till så att det bildas stor-slagna vallfärds mål för troende muslimer.

I utkanten av Larnaka på Cypern ligger moskén Hala Sultan Tekke. Den är rest över Umm Haram (ädel kvinna) som föll av sin mula eller åsna och dog år 649 (år 28/29 arabisk tidsräkning). Hon var en nära släkting till profeten Mohammed, och var en så betydelsefull kvinna att hon fick en moské rest till sitt minne. Denna moské blev ett av de viktigaste vallfärds målen för muslimer näst efter Mekka, Medina och Jerusalem.

Hon var gift med Amr ibn Qais som dog i slaget vid Uhud bei Medina år 624 (år 3 arabisk tidsräkning), och gifte om sig med Ubda ibn as-Smit, som var en av profetens närmaste män.

Inge Nilsson

den danske kungens son, c:a 1121

Varje ny kung har sina storslagna möjligheter framför sig, men Inge dog i förtid och blev aldrig kung. Vad hade hänt i Danmark och hela Norden och denne yngling fått ett långt liv? Då skulle han ha blivit kung i Sverige istället för hans broder Magnus Nilsson, och då skulle förmodligen varken den sverkerska eller den erikska ätten ha kommit till makten. I så fall hade inte heller Bjälboätten med Birger Jarl och Magnus ladulås blivit kungar, och inte heller hade det varit Margareta som genomfört Kalmarunionen utan just Inge Nilsson, ett par hundra år tidigare.

Kung Nils av Danmark äktade Margareta, en dotter till svenske kungen Inge och hans drottning Helene och som första hade varit gift med kung Magnus av Norge. Då Magnus som ivrigt angrep svenskarna blev trängd av vapenmakt ända ner till Halland tvingades han barfota fly tillbaka upp på sina skepp. Av detta fick han tillnamnet barfot. För att vinna fred dem emellan gav Inge sin dotter Margareta till Magnus. Med honom hade Margareta inga barn men med Nils födde hon barn som det dock inte var någon lycka med. Sonen Inge blev redan som barn avkastad en vild häst och ihjältrampad, och sonen Magnus dräpte i unga år en frände.

Den svenska rimkrönikan säger istället att han blev släpad till döds sedan han fastnat med foten i stigbygeln.

Fulko V

kung av Jerusalem, år 1143

Vad hade hänt om inte Fulko V av Jerusalem hade dött så plötsligt, just när spänningen var som störst med de farliga fienderna runt om. Hade korstågsfararna i så fall lyckats behålla Jerusalem och gjort det till en stat som bestått ända fram till vår egen tid?

Fulko V av Anjou, från Frankrike, sedermera gift med dottern till Jerusalems kung Balduin II.

Tiden i Frankrike var hård. Kung Henrik I av England anföll Fulko V åtskilliga gånger enbart därför att han hatade honom. Han lät utbetala stora summor till Fulkos följeslagare för att skapa förvirring och störta grevskapet i kaos på nytt. De försonades omsider och Henrik I:s son Wilhelm gifte sig med Fulkos dotter som fick Maine som hemgift, men strax senare (år 1120) drunknade han tillsammans med många andra ädlingar på en färd till England och de återsågs aldrig. Kungens enda legitima barn var då hans dotter Matilda. Hon fick sedermera gifta sig med Fulkos son, Geoffrey Plantagenet, och deras son Henrik II var far till bland annat Rikard lejonhjärta.

Jerusalem hade intagits av korstågsfararna 1099 och samma år uppriktades kungariket Jerusalem. Godfrey av Bologne (Bouillon) blev rikets förste kung, och vid sin död året därpå efterträddes han av sin broder Balduin. Efter Balduin I:s död år 1118 tillföll tronen deras syster Idas make, Balduin II. Kung Balduin II av Jerusalem efterlämnade inga söner vid sin död 1131, men en av hans döttrar var gift med Fulko V av Anjou, från Frankrike, och han valdes till kungens efterträdare. Fulko var i 40-års åldern, och hade omkring 1120 företagit en pilgrimsresa till den heliga staden. År 1128 hade han bosatt sig i Syrien för att stanna där. Hans hustru hade dött och efter rekommendationer av flera högt uppsatta personer ville man att han skulle gifta sig med dottern till Balduin II av Jerusalem som var kung i det nyupprättade riket efter segrarna i det första korståget. Balduin II hade inga söner men väl fyra döttrar. Fulko V for över havet år 1129 med en stor styrka och äktade kungens dotter.

Många oroligheter avlöste varandra vid denna tid. En sammansvärjning mot Fulko V medförde att han svarade med att belägra staden Jaffa. Därefter angrep han staden Antiokia och krossade en kristen härstyrka som vänt sig mot honom. När så folkslagen seldjuker och turkmener gick till anfall, drog han genast åter i fält tills de var bortdrivna. Under de kommande åren blev det förhållandevis lugnt.

1130-talet var en lycklig tid för korsfararstaterna. Ett stort antal fästningar uppfördes vid gränserna. Städer och byar uppstod där det förr hade varit ödemark. Handeln med Västerlandet inbringade stora summor.

I början av år 1137 angreps kung Fulko och hans styrkor av den store emiren då de tågade mot norr. I ett bergspass blev de kristna grundligt besegrade. Många av de kristna dödades, de flesta av de överlevan-

de togs till fånga och endast ett fåtal undkom. Bland dem som kom undan fanns Fulko. Han flydde med en liten skara till staden Barin som inom kort belägrades av emiren. Både Jerusalem och Edessa rustade alla sina krafter för att bistå honom. Emiren erbjöd dem mycket fördelaktiga kapitulationsvillkor. De skulle beviljas fritt avtåg, med löfte om att en mängd kristna skulle ges frihet, men att borgens murar skulle rivs innan de överlämnade sig åt emiren. Fulko gick med på detta utan att tveka.

Redan under Fulkos tid hotades de kristna staterna i det heliga landet av såväl den store emiren som den bysantinske kejsaren Johannes, Alexios son, i Konstantinopel. Under denna bekymmersamma tid rycktes den kloke och framsynte kung Fulko av Jerusalem plötsligt bort genom en olyckshändelse. I november 1143 störtade hästen under honom vid en ritt utanför Akkas murar, varvid han skadade sig så svårt att han inom kort avled. Hans son Balduin efterträdde honom på tronen. Under den kommande tiden ökade svårigheterna och år 1187 föll Jerusalem.

Wilhelm Erövraren

kung av England, år 1087

Visserligen var Wilhelm erövraren gammal när han dog 1087, men med tanke på alla de förvecklingar och strider som skulle blossa upp både i England och mellan England och Frankrike efter hans död, skulle varje försening av dessa konflikter kunna ha utgjort en annorlunda vändpunkt i utvecklingen. I så fall kanske England hade erövrat Frankrike

under det efterföljande seklet, och i så fall hade Europas framtid utvecklats på ett fullständigt annorlunda sätt.

Som hertig i Normandie och med släktskap till det engelska kungahuset gjorde Wilhelm Bastarden, sedermera Wilhelm Erövraren, anspråk på England. Med en styrka på c:a 12000 man, varav hälften beridna, tog han sig över Engelska kanalen 1066. Samtidigt som han under sex veckor väntade på god vind hann en annan inkräktare nå fram till England i samma syfte. Den norske kungen Harald hårdråde anlände med stor härstyrka på den engelska östkusten i ett försök att erövra England. Den engelske kungen Harald Godwinsson, som inväntade Wilhelms anfall, var tvungen att bryta upp med den härstyrka han sammandragit vid sydkusten för att undsätta landets norra del. Hans huskarlar, Europas bäst beridna infanteri, red i sporrsträck till York. Vid Stamford Bridge trängde de tillbaka vikingahären tills den var fullständigt uppriven. Tre dagar senare, den 29 sept 1066, landsteg hertig Wilhelm i Pebensey. Harald Godwinsson återkom till London den 6 okt efter fyra dagars ritt. Många i hans härstyrka hade redan stupat vid Stamford Bridge, och en stor del av den återstående hären följde långsamt efter till fots. Harald beslöt att omedelbart möta Wilhelm i Sussex och tog ställning på en kulle en mil nordväst om Hastings och strax söder om den stora skogen Andredsweald. På denna kulle kom senare byn och klostret Battle att byggas. Kullen stormades av Wilhelm den 14 okt och striden skulle vara hela dagen. Kavallerichockerna hjälpte inte för att krossa anglo-danernas sköldborg men normandernas pilbågsskyttar var långt bättre än de engelska. Sammantaget blev detta för mycket för den engelska styrkan och vid mörkrets inbrott låg Harald Godwinsson döende på kullens topp.

Istället för att organisera ett fortsatt motstånd mot Wilhelm tänkte alla på sig själva. Var och en för sig underkastade sig adelsmän, biskopar och städer normanderna. De två härledarna Edwin och Morcar hade inte hunnit fram till Hastings efter striderna vid Stamford Bridge och stannade kvar i norra England i förhoppning om att få behålla de förmåner de tidigare haft. Så var dock sällan fallet. Så snart normanderna fann en anledning beslagtogs de jord och egendomar och fördelade den mellan de normandiska adelsmännen. Wilhelm lät ödelägga städerna i Buckinghamshire och Hertfordshire varvid det mesta av det återstående motståndet krossades och banade väg för Wilhelm att bli krönt i Westminster. Det skedde på juldagen 1066. År 1068 hade han kontroll över södra England och var i varje fall erkänd som kung i norr. Överallt där han hade kontroll byggdes borgar, och en av dem var Tower i London.

De båda earlarna Edwin och Morcar gjorde uppror, kuvades och benådades samt gjorde uppror på nytt år 1069. Den andra resningen understöddes av en vikingainvasion, ledd av den danske kungens söner. I Mercia trängde walesarna in för att bekämpa normanderna. Detta ledde till Wilhelms stora fälttåg mot norra England. Trakten mellan York och Durham skövlades fullständigt och alla mänskliga varelser de fick tag på dödades. I grevskapet Durham brändes husen och dödades boskapen medan invånarna själva varnats och undkommit över Tyne. Efter detta förekom det inga mer uppror.

De beväpnade krigarna till häst som segrade med sina lansar vid Hastings, introducerade sina ridderliga ideal och feodala förbindelser i den nordliga världen. År 1075 insåg de normandiska baronerna att de inte skulle få de förmåner deras likaställda hade på kontinenten. De reste sig i ett uppror med det slogs ner av Wilhelm.

År 1086 nedtecknades Domesday Book där all jord och all boskap upptecknades. Förteckningen var till för beskattningen, och då främst utskrivningen av danagälden. År 1087 dog Wilhelm Erövraren och efterträddes av sonen Wilhelm Rufus.

Sedan franska kungalöjliga krigare angripit Normandie valde Wilhelm att erövra Mantes varifrån de utgick. Mantes intogs och brändes ner men under den uppståndelse som detta skapade föll Wilhelm Erövraren ur sadeln. Han skadade sig i fallet så illa på sadelknappen att han inte blev bra igen, utan såret ledde fram till hans död den 9 sept 1087.

Kungen var mycket tjock och den varma sensommardag när han skulle begravas i Caen i Normandie, intill sin viktigaste borg, bars han fram till gravplatsen inne i kyrkan. På vägen dit möttes gravföljet av munkar och lekbröder, men innan kortegen hann fram spreds larmet om brand inne i staden och alla som var närvarande skyndade in till staden för att hjälpa till att hejda elden innan begravningsakten kunde fortsätta. Starkt försenad nådde kistan fram till kyrkan, prästen höll sin mätta och kistan lyftes över i den väntande sarkofagen. Då hade emellertid kroppen hunnit svälla upp så mycket i värmen att den sprack med en knall och spred en oerhörd stank omkring sig. De närvarande skyndade sig att gravlägga honom och få ner honom i sarkofagen innan de

skyndade sig därifrån. Orsaken till denna händelse var att varbildningen från såret hade påskyndat förruttnelsen och hunnit bilda explosiva gaser. Den trånga kistan hade sedan gjort resten så att kroppen sprack.

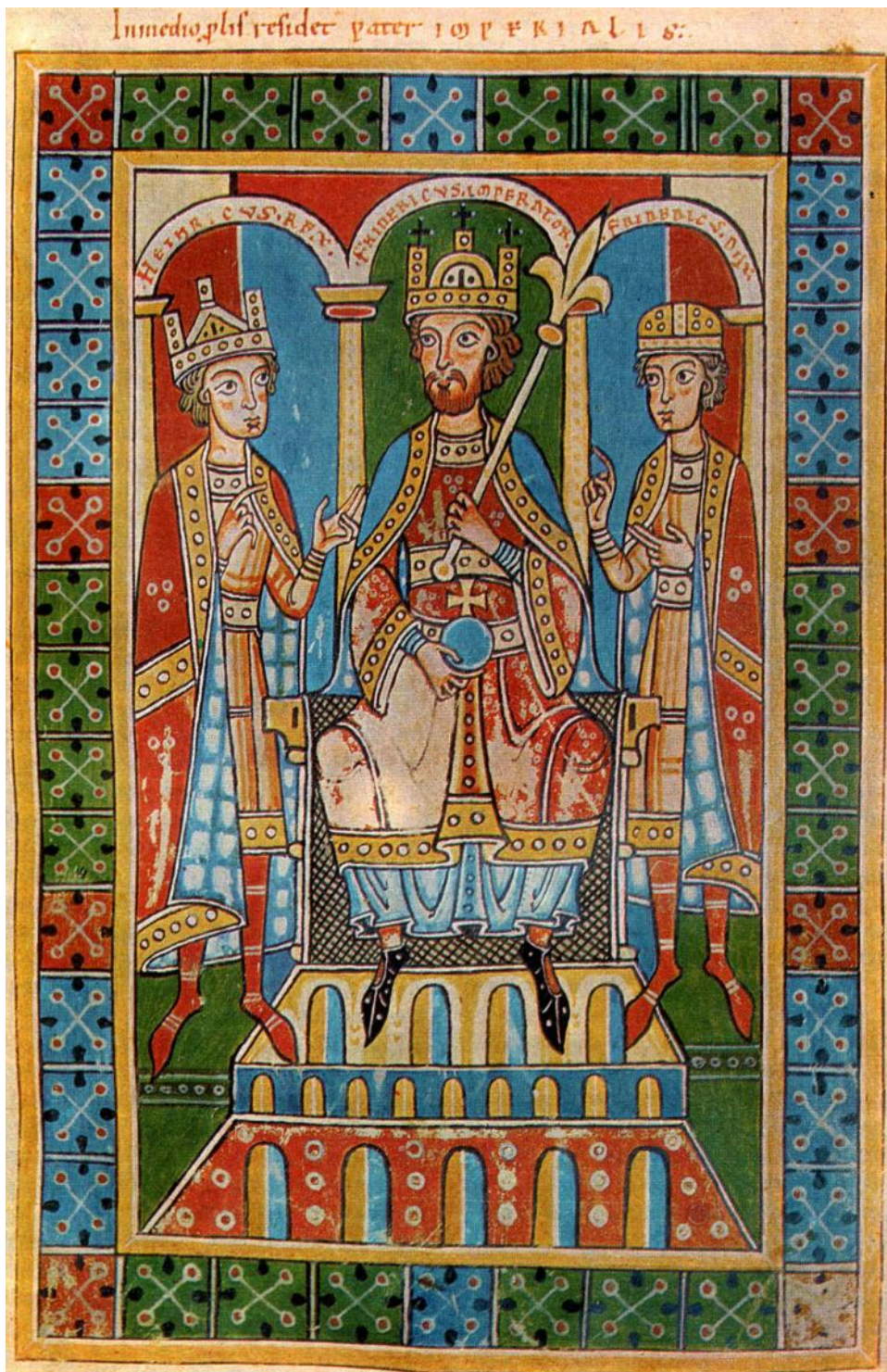
Fredrik Barbarossa

kejsare av Tyskland, år 1190

Om inte Fredrik Barbarossa plötsligt hade död efter ett fall från hästen, hade säkerligen Jerusalem intagits som en följd av det tredje korståget. Dessutom bör en stor del av regionen ha fallit i de kristnas händer. Då hade chansen varit enormt mycket större att kriget mot araberna slutat med att de kristna vunnit en fullständig och långvarig seger. I så fall hade utvecklingen i den här delen av världen, och indirekt även i Europa, gått åt ett helt annat håll.

Fredrik föddes 1122 och var en sällsynt begåvad personlighet. Han blev kung vid 20 års ålder och redan tidigt stod det klart för honom att det var lönlöst för Tysklands kungamakt att försöka inskränka storvasallernas maktställning. Istället borde denne utvidga sin myndighet över det rika Norditalien som saknade stora län och mäktiga feodalpartier. Redan 1154 lät han mönstra sina norditalienska vasaller och framträdde härvid som en sträng och befallande herre. Samtidigt tvingades han ingripa i ett romerskt uppror, där påven fördrevs och han anropade inte förgäves Fredrik om hjälp. Upproret slogs ner och dess ledare Arnold hängdes. Som belöning erhöll Fredrik kejsartitel (år 1155) men inom kort blev de ovänner eftersom påven krävde att kejsaren skulle se upp till honom, vilket Fredrik vägrade. Fredrik försökte utnyttja de norditalienska städerna som skatteobjekt för statskassan. De blomstrade genom den tilltagande världshandeln och stadsborna hade genom händelseutvecklingen fått en utpräglad antikejserlig inställning. År 1158 återuppväckte Fredrik antika lagar där de norditalienska städernas självstyre avsevärt inskränktes. Flertalet av Lombardiets städer vägrade emellertid att underkasta sig de kejsarliga besluten, under ledning av Milanos trotsiga borgerskap. Kejsaren dröjde inte att gripa till offensiven. Milano intogs och förstördes i grund, varefter Fredrik började belägra Rom som 1066 måste öppna sina portar. Påve Alexander, som inte erkänts av Fredrik, flydde till normanderna i den södra delen av Italien. Den segervisse kejsaren följde efter för att upptaga kampen med sin fiendes mäktiga beskyddare, men genom utbrottet av en fruktansvärd pest gick hans stolta riddarhär sin undergång till mötes. Under tiden hade ett uppror utbrutit i Lombardiets underkuvade städer och vann allmän tillslutning. Fredriks italienska politik syntes ha lidit ett katastrofalt nederlag. År 1174 ryckte han i spetsen för sina vasaller åter ned i Norditalien. Kejsarens trupper visade sig emellertid otillräckliga och situationen blev kritisk sedan hans vasall hertig Henrik Lejonet

vägrat honom sitt understöd. I en drabbning mot de lombardiska städerna vid Legnano 1176 tillfogades den kejsarliga hären ett svårt nederlag. Följden blev att Fredrik slöt ett vapenstillestånd med de upproriska städerna och erkände Alexander som påve. Härigenom fick han samtidigt tid att mera odelat ägna sina krafter åt Tysklands inre förhållanden.

Fredrik Barbarossa med sina söner.

Under de år som kejsaren vistats i Italien, hade Henrik Lejonet förskaffat sig en allt mera dominerande maktställning i hemlandet. Han var hertig över såväl Bayern som Sachsen och hade igångsatt en energisk expansionspolitik inom de slaviska områdena vid floden Elbe. Många vendiska furstar nödgades erkänna den mäktige hertigens överhöghet och han hade bland annat gjort sig till herre över Lübeck, som då var Tysklands första och enda östersjöhamn. Henrik Lejonets med åren alltmera ökade maktställning hade emellertid förskaffat honom talrika fiender bland de övriga storvasallerna. När kejsaren återvände från Italien fann de tiden vara inne att ställa hertigen till ansvar för flerfaldiga övergrepp. I en domstol beslöt Fredrik och de övriga vasallerna 1180 att Henrik Lejonet förlorat sina län och Henrik själv flydde till England.

År 1183 slöt han en fred med de lombardiska städerna där deras rättigheter erkändes samtidigt som de erkände Fredrik som kejsare. Han förmedlade ett giftermål mellan sin son Henrik och arvtagerskan till det normandiska riket i södra Italien, Constantia.

Fredrik antog korstågslöfte och samlade sina vasaller. Åren 1187-88 inledde han förberedelserna av ett nytt korståg, det tredje. Huvudstyrkan bröt upp från Regensburg i maj 1189, och kejsaren seglade nedför Donau. Sammanlagt var styrkan på 100.000 man. Kejsarens son Heinrich (VI) stannade hemma och regerade under sin faders frånvaro. Norra Grekland var upplöst av strider och tyskarna kunde snabbt sätta sig i besittning av nordvästra Trakien. Fler städer, ända till Egeiska havet, erövrades och furstarna av Serbien och Bulgarien ställde sig på den tyske kejsarens sida. I febr 1190 slöt han en fred även med den bysantinske kejsaren. Härstyrkan fortsatte genom Turkiet. Med lysande framgång trängde han fram genom dess otillgängliga bergstrakter och vid Ikonium vann de krigserfarna tyskarna en blodig seger över seldjukerna, vilka nu liksom tidigare sökte hejda korsfararnas frammarsch. Kort därpå skulle härstyrka gå över floden Salef, men ödet ville annorlunda. Fredrik red i spetsen för sina styrkor men ute i floden föll han plötsligt av hästen. Innan man lyckades skynda fram och få upp honom ur vattnet var han död. Om det var den tunga rustningen som gjorde det svårt för honom att ta sig upp eller om han drabbats av något annat som föranlett fallet är okänt. Hur som helst drunknade Fredrik vid överfarten av floden Salef när han rycktes med av vågorna. Med honom försvann härens livgivande kraft, och korståget kom i upplösningstillstånd. Efter kejsarens bråda död saknade den tyska hären en fast ledning. Många vasaller beslöt att anträda hemfärden, medan en mindre del av korsfararna sjöledes transporterades till Palestinas belägrade städer för att fullfölja kampen.

Omvänt, om de inte hade klivit av sina hästar skulle de ha överlevt ...

Athaulf

visigotisk kung, år 415

Hade han ridit medan han inspekterade sina hästar, kanske han skulle ha levt länge nog för att få en son med sin hustru Placidia som var kejsardotter. En sådan ättling kunde ha fått kejsarmakten både över Spanien, Gallien och Italien, och på så vis återupprättat västromerska riket, men då under gotiskt styre.

Athaulf blev dödad när han som brukligt var i stallet för att inspektera sina hästar. Hans mördare var en av hans egna tjänare, vid namn Dubius, som hade inväntat stunden för att hämnas en gammal oförrätt. Lång tid innan hade hans forna herre, en kung som styrde över en del av goterna, blivit slagen av Athaulf som då lät Dubius få tjäna honom istället. Så genom att döda sin andra herre hämnades han sin första.

Valentinianus III

västromersk kejsare, år 455

Hade de bara hållit sig kvar i sadeln skulle han ha levt en stund till, och då skulle aldrig Rom ha blivit plundrad av vandalerna, och då skulle inte ordet vandalism ha betytt någonting.

Valentinianus III hade varit kejsare i drygt 30 år när missnöjet mot honom ökade snabbt. När han den 16 mars 455 var ute och red i trakten av Ares i Italien med några få ur livvakten, klev han av sin häst vid Campus Martius och då störtade och två av hans följeslagare, skyterna Opila och Thraustila, fram och stack först ner honom med sina svärd och sedan eunucken Heraclius. De tog kejsarens häst och hans diadem, och skyndade sig till Maximus som var deras uppdragsgivare. Strax där efter blev Maximus kejsare och han såg till att de som mördat kejsaren aldrig blev åtalade. Vreden vändes nu mot Maximus istället, varpå kejsaränkan inkallade vandalerna i Afrika och bad om deras hjälp att störta Maximus. Omedelbart kom vandalerna dit men när Maximus var död lät de utföra en fullständig plundring av Rom under fjorton dagar. Därefter fanns ingenting av värde kvar. Förutom sitt byte tog de med sig några tusen viktiga personer. däribland kejsar Valentinianus änka

som bjudit in vandalerna. Efter den dagen betydde begreppet vandalism att man skövlade och rövade mer än normalt.

Baduilas uppvisning till häst

ostrogoternas kung, år 552

Den gotiska härstyrkan tågade fram mot romarna och de båda arméerna ställde upp på bara två bågskotts avstånd från varandra. Efter några inledande strider samlade Narses ihop sina romerska styrkor och talade till dem för att ingjuta mod. På samma sätt gjorde ostrogoternas kung Baduila. Båda sidorna visste att detta skulle bli den sista och avgörande drabbningen, där segraren i princip blev härskare över Italien. Därefter intog de sina ställningar och inväntade början på slaget. De stod alla uppställda så de kunde se sina fiender. Under en tid förhöll sig alla stilla och ingen ville börja striden utan väntade på att den andra sidan skulle börja anfälla.

Då red en man vid namn Coccas fram ur den gotiska armén. Han var en stor krigare och hade tidigare deserterat från den romerska armén och ställt sig under Baduilas ledning. Han fortsatte nästan ända fram till romarna, ropade åt dem och frågade ifall någon av dem ville kämpa mot honom i en enskild strid. En av Narses närmaste krigare, en armenier vid namn Anzalas, red emot honom. Coccas galopperade emot honom och siktade med sitt spjut mot Anzalas mage, men just innan de möttes flyttade sig Anzalas åt sidan. Härigenom hamnade han vid sidan om sin motståndare och stötte in sitt spjut i dennes vänstra sida. Coccas föll genast död från sin häst. Romarna började då att vråla och skrika men inte ens på grund av detta ville goterna inleda striden. I stället red Baduila ensam fram mellan arméerna i ett försök att försena striden, eftersom han just fått reda på att de två tusen ryttarna som goterna inväntade var nära och inväntades inom kort. Dessutom ville han inte att Coccas död skulle ge motståndarna någon fördel. För övrigt var han inte alls motvillig att göra en uppvisning för sina fiender och visa vilken sorts man han var, för den rustning som han hade var rikligt försedd med förgyllning och de fylliga prydnader som hängde ner från hans kindplattor, likväl som från hjälmen och spjutet var inte bara av purpur utan på alla sätt passande för en kung och utsökta hantverksarbeten. Han satt där på sin stora häst och började utföra en skicklig vapendans mellan de båda uppställda arméerna, för han svängde runt med sin häst i en cirkel, vände sedan om och svängde runt åt andra hållet. När han red på detta sätt kastade han upp sitt spjut i luften och fångade det igen medan det ännu darrade, innan han kastade det mellan sina händer och växlade händer med fulländad skicklighet. Han lovpriades för detta men fortsatte med att lägga sig ner baklänges, vilade på sina skuldror, särade på benen samt lutade sig från ena sidan till den

andra och tillbaka igen på ett mästerligt sätt. Genom denna taktik fick han hela den första delen av morgonen att gå.

Under tiden anlände de två tusen goterna. Baduila såg att det var dags för morgonmålet och återvände till sitt tält. Samma sak gjorde resten av den gotiska armén. De bröt sina formationer och återvände. När Baduila kom till lägret möttes han av de två tusen ryttarna. Han beordrade dem att äta sitt mål med mat och bytte sin rustning mot en som var mer praktisk i strid och likadan som de andra soldaternas. Därefter ledde han sina styrkor mot romarna i tron att han skulle överraska dem och på så sätt få övertaget.

När den gotiska härstyrkan ryckte fram var inte längre romarna uppställda som förut. Striden blev oerhört hård och alla utan undantag kämpade modigt på båda sidor och gjorde allt de kunde i varje stund. Vid kvällningen började de två arméerna plötsligt att komma i rörelse. Goterna återvände långsamt bakåt och romarna förföljde dem, eftersom goterna inte längre förmådde hålla stånd mot romarnas häftiga anfall. Till slut vände de om och skyndade sig därifrån, förskräckta över romarnas antal och deras perfekta ordning. De hade inte längre en tanke på att göra motstånd, utan flydde i skräck. I den vilda flykten fortsatte de att döda varandra likt ett slag som hålls om natten. Den romerska armén drog nytta av deras panik, dödade alla som de fann i sin väg eftersom deras offer inte försvarade sig.

Sex tusen föll i den gotiska härstyrkan och ett stort antal gav upp och överlämnade sig till romarna. De gjordes först till fångar, men något senare dödades de. Det var inte bara goter som dödades, utan också ett stort antal romerska soldater, som tidigare i kriget hade deserterat och ställt sig under Baduilas ledning. De övriga i den gotiska härstyrkan lyckades gömma sig eller fly till häst eller fots när skymningen övergick till natt.

Baduila flydde därifrån i följe av bara fem personer, varav en av dem var Scipuar, eftersom de var förföljda av några romare som inte visste vilka de var. Bland romarna fanns Asbad, som var gepid till börden. Asbad red allt närmare Baduila och slungade spjutet genom hans kropp. Omedelbart därefter sårades Asbad i foten av Scipuar och romarna avbröt då förföljelsen så att de kunde föra tillbaka Asbad och rädda honom. Baduila och hans återstående följeslagare fortsatte tills de hade lagt fyrtioåtta stadier (9 km) bakom sig och kommit till en plats som kallas Caprae (Caprara?). Här rastade de och behandlade såret som Baduila fått, men det dröjde inte länge förrän han dog. Hans följeslagare gravlade honom djupt ner i jorden och fortsatte sin färd. Så slutade Baduilas liv efter att ha regerat över goterna i elva år.

Romarna visste ingenting om Baduilas slutliga öde förrän en viss gotisk kvinna berättade det för dem och pekade ut gravplatsen. De trodde inte på henne men grävde ändå upp platsen och fann hans lik. När de väl hade bekräftat att det faktiskt var Baduila, gravlade de honom igen och rapporterade händelsen till Narses.

Hästar och bitter död på annat sätt ...

Sunilda

en gotisk kvinna, år 375

Om hon inte hade avrättats kanske goterna hade kunnat hindra eller i varje fall fördröjt hunnernas framfart en aning. Då skulle den efterföljande historien ha blivit annorlunda, kanske väldigt annorlunda.

När hunnerna kom till Europa blev goterna förskräckta inför denna fiende. Medan de överlade passade rosomonerna på att svika goterna, eftersom goternas kung Ermanaric hade låtit dräpa en kvinna som hette Sunilda på grund av att hennes man hade avfallit. Hon bands fast vid fyra hästar som slet henne i stycken när de rusade åt skilda håll. Hennes bröder Sarus och Ammius hämnades då sin syster genom att sticka kung Ermanaric i sidan. Av detta blev kungen svag och sedan sjuk.

Sverker den äldre

svensk kung, år 1156

Tänk om kung Sverker den äldre inte hade haft sina hästar förspända framför släden, utan ridit på en av dem i stället på väg till julottan 1156. Då skulle han ha levt en stund till. Med tanke på vilka stora förändringar han ville genomdriva i Sverige, kanske ett längre liv hade på skyndat det som senare Birger jarl och Magnus ladulås slutförde drygt 120 år senare.

Kung Sverker den äldre, av Sverige, hans hästsven mördade honom då kungen satt i en släde på väg till julottan. Han är jordad i Alvastra.

Men en som egentligen inte berörs av detta är ...

Gånge-Rolf

norsk ädling, under 800-talets slut

En som inte behövde oro sig för att ramla ur sadeln och göra sig illa var Rolf, son till Ragnvald Möre-jarl som var kung Harald hårfagers närmaste man i slutet av 800-talet. Det var Ragnvald som fick äran av att klippa Harald luva, som han kallades då, sedan kungen svurit att varken klippa skägg eller hår förrän han erövrat hela Norge. När det var skett skar Ragnvald av honom håret och sade att från denna stund skulle han kallas Harald hårfager istället, som bevis på att han infriat sitt löfte.

Om fadern Ragnvald stod kung Harald hårfager nära, gällde motsatsen för Rolf. Han gjorde strandhugg med sina skepp och rövade längs de norska stränderna, vilket retade kungen till vansinne. Till slut dömde kungen honom till fredlöshet, trots att fadern försökte mildra ärendet. Rolf brydde sig föga om vad som tilldrog sig i hans hemland. Han styrde i väg med sina skepp och fortsatte plundringståget utomlands. Här kom han i kontakt med den franske kungen som år 911 erbjöd honom att få bli hertig av det landskap som sedermera kom att kallas Normandie. Det skedde på villkor att han fredade landet från vikingarnas angrepp, vilka hade varit både många och våldsamma under 800-talets senare del. Rolf tackade ja, och blev stamfar för en dynasti hertigar som rådde över Normandie. En av hans ättlingar i rakt nedstigande led var Wilhelm erövraren som erövrade England år 1066.

Rolf kallas i sagorna för Gånge-Rolf, vilket berodde på att han var så lång (och hästarna så små) att hans fötter släpade i marken. Därför gick det fortare om han sprang bredvid hästen istället.

... och inte heller ...

Rikard III

kung av England, år 1485

Han föll visserligen av hästen i slaget vid Bosworth, den 22 aug år 1485, men skadade sig inte och var enligt Shakespeare så ihärdig att han inte ville något annat än att komma upp på hästryggen igen. "*En häst, En häst. Mitt kungarike för en häst*", utropar Rikard III i Shakespears drama om den här kungen (Rikard III, scen IV).

Inbördeskriget i England (rosornas krig år 1455-1485, uppkallat efter ätternas röda respektive vita ros i sitt vapenmärke) gick mot sitt slut. Rikard III hade dräpt alla som stod i hans väg för att kunna rycka åt sig kungatiteln, år 1483. Han kunde mycket väl ha blivit en stamför för åtskilliga generationer med kungar i England, men så blev det inte. En av hans mäktiga fiender återstod och bara tre år senare mötte han Henrik (VII) Tudor på slagfältet. Rikard III inledde väl och utförde många bragder men blev till slut med en mindre uppsättning män omringad och nedhuggen. Rikards kropp fördes på en packhäst till Leicester där den låg till allmän beskådan i två dagar. Därmed låg vägen öppen för Henrik VII Tudor att bli stamfar för framtida kungar i England. Vad hade hänt om Rikard III hade fått tag på en häst i slaget vid Bosworth, och räddat sig undan? Då hade i varje fall inbördeskriget fortsatt en tag till.

En stilla fundering. Vid den tiden var det ganska svårt att ramla av hästen på ett mjukt sätt ...

... *inte heller heller* ...

Gustav II Adolf

svensk kung, den 6 nov 1632

Han gjorde tvärtom. Men tänk om han hade haft en seg och uttröttad häst. Då skulle han förmodligen ha överlevt slaget vid Lützen. Hur skulle 30-åriga kriget ha slutat i så fall?

Efter att ha blivit en levande legend och en stor ryktbar krigarkung, valde han att rida ut i dimman i Lützen i sällskap med Smålands ryttare. Vid en rekognosering för att spana efter fienden, som i detta fall var den tysk-romerske kejsarens trupper, kom han i följe av en liten grupp ryttare ifrån de andra. Det skedde om morgonen den 6 november. Plötsligt fanns några främlingar framför dem och det dröjde inte länge innan svenskarna skjutits ner. Först fick kungen ett skott i armbågen, sedan ett i ryggen och slutligen en kula genom tinningen. Så när Gustav II Adolf till slut föll ur sadeln denna ödesdigra dag, var han redan död. Hästen återvände med tom sadel och fick de andra att leta upp kungen och de andra i hans sällskap.

Ingenting av detta hade hänt om han inte hade haft en så utvilad häst. Manskaper i övrigt var trötta och orkade inte ifatt. Men kungen och hans följe hade friska och pigga hästar, och där med red han sitt öde till mötes.

Streiff

Hästen, som hette Streiff, hade kungen för övrigt köpt för 1000 riksdaler året innan. Streiff är idag uppstoppad och visas på Kungliga Livrustkammaren i Stockholms slott. Gustav II Adolf är däremot gravlagd i Riddarholmskyrkan.

... så några rader om ...

Karl XII

svensk kung (1697-1718)

Medan andra dött direkt när de ramlat av hästen, var det tydligen ingenting som bet på Karl XII - förrän någon sköt honom i huvudet på kort avstånd.

Visserligen ramlade han av hästen sedan den snubblat och slog sig ganska allvarligt i september 1702, men blödningarna i ansikte och nacke läkte snart, liksom bräcckan i vänster lårben och knäskål. Åtta veckor senare red han igen för fullt.

Likaså år 1706, sedan han hjälpts upp ur Nevaströmmen efter det att isen brustit och han fallit i, så begav han sig iväg till högkvarteret men hästen stupade och han låg medvetslös en lång stund. När han väl kom till sans igen red han vidare som om ingenting hade hänt.

År 1715 var det dags att återvända till igen Sverige efter en lång tids vistelse i Turkiet. Han tillryggalade nästan 300 mil på 15 dagar, antingen i vagn eller på hästryggen. Det blir ungefär 18 mil om dagen i genomsnitt. Väl hemma kunde han inte få av sig sina ridstövlar, vilka han låtit få sitta på under hela färden. De satt på så ordentligt att de fick skäras loss.

Andra tyckte bättre om hästdragna vagnar ...

Nero

kejsare av romarriket, år 67

Det är inte många som ramlar av hästen och vinner en tävling i varje fall. Kanske gäller det bara för kejsare.

Den största av alla platser där man under forntiden ägnade sig åt de idrottsliga spelen, var Olympia i Grekland. Inför kejsar Neros besök år 67 e.Kr. byggdes en hel del av Olympia om för att passa kejsarens och

hans hov. Till skillnad från andra kejsare ställde Nero upp personligen i kappkörning och tävlade med sin tiospann på Hippodromen. I en kurva ramlade han av, men blev ändå förklarad som segrare.

I alla övriga tävlingar var det den som kom först över mållinjen som tog hem segern, men inte till sig själv utan till ägaren av hästarna.

HÄSTAR I KRIG

Hästar som dragdjur, riddjur och underhållning

När hästen kom till Skandinavien är fortfarande oklart. Somliga anser att den kom vid övergången till stridsyxekulturen c:a 3000 f.Kr. medan andra tror att det skedde vid det efterföljande kulturskiftet, vid övergången till senneolitikum eller hållkisttid c:a 2400 f.Kr. Hur som helst skulle hästen få en viktig roll i bronsålderns samhälle, och senast från yngre bronsålderns början c:a 1100 f.Kr. användes inte hästen bara som dragdjur utan även som riddjur. Till att börja med hade man bara enkla sadlar, och från c:a 500-talet e.Kr. hade man stigbyglar. Hästarna påminde i hög grad om islandshästar, vad gällde ras och storlek.

Hingsthetsning

För att få fram en bra häststam lät man hingstarna tävla mot varandra. Det gynna både aveln och var god underhållning. Två hingstar släpptes in i en liten hage och så hetsade man dem mot varandra, varför de även kallades för hingsthetsning. Bara en av hästarna kunde utgå med seger.

Gudarnas hästar

På gudarnas sida stå alla de varelser som sprida ljus och skapa ordning i världen. Dag kör med sin häst Skinfaxe, och Natt kör med Rimfaxe, och från dess betsel droppar den dagg, som om morgonen glänser i de djupa dalarna. Solen har två hästar för sin vagn, Arvagr, den vaksamme, och Alsvinn, den raske, och framför henne står en sköld, som kallas svalkande. Den skyddar jorden mot de brännheta solstrålarna.

Oden har sin åttafotade häst Sleipner. Även hos kelterna och andra indoeuropeiska folk stod hästen högt och var attribut hos vissa gudar.

Germanernas stridssätt

Ariovistus rytteri

Julius Caesar skrev följande om germanernas stridssätt, i samband med den germanske kungen Ariovistus erövring av en stor del av Gallien:

"Det stridssätt som germanerna särskilt hade tränat sig på var följande. De framsände sextusen ryttare och lika många fotsoldater, ytterst djärva och snabba. Varje ryttare hade ur härstyrkan utvalt sig en sådan fotsoldat till sitt personliga skydd. Med dem höll de ihop i striderna. Till dem kunde ryttarna vid behov dra sig tillbaka. Tog striden en farlig vändning, skyndade de fram till ryttarens hjälp. Föll någon svårt sårad av hästen, täckte de honom. Skulle någon rida särskilt långt fram eller särskilt snabbt dra sig tillbaka, kunde de tack vare den snabbhet träningen skänkt dem följa hästarna hållande dem i manen."

Han skrev vidare: "Hästar, som utgör gallernas förtjusning och som dessa betalar med mycket höga priser, vill inte germanerna införa utifrån utan de nyttjar sina hemfödda, små och fula djur och tränar dessa genom daglig övning tills de når en mycket hög grad av uthållighet. Under rytterstrider hoppar de ofta av hästarna och strider till fots. Hästarna har de vant att stå stilla på en och samma fläck dit de om så behövs snabbt kan dra sig tillbaka. Inget ter sig enligt deras sedvanor tarvligare eller vekligare än att använda sadel. Därför går de, hur fåtaliga de än är, utan någon tvekan till anfall mot vilket antal sadelförsedda ryttare som helst."

Markobodus rytteri

En annan romersk författare skrev följande om kung Markobodus i södra Tyskland: "Stammar och individer som revolterat mot oss fann i Marcobodus en tillflyktsort. Hans armé som byggts upp till sjuttio tusen fotsoldater och fyra tusen till häst lät han få träning genom att bedriva ständiga krig mot sina grannar, för att de i sinom tid skulle få en större uppgift. Germanien låg väster och norr om hans område, Pannonien till öster och Noricum söderut. Överallt var han fruktad som en som när som helst kunde överrumpla dem alla. Inte heller lät han Italien få frias från sin gryende makt, sedan Alpernas toppar vilka följde Italiens gränser bara låg tvåhundra milier (=280 km) från hans rike."

Chatternas rytteri

Tacitus skrev detta om bataverna som bodde vid floden Rhens utlopp i Nordsjön: "Så länge de levde på andra sidan Rhen var bataverna en gren av chatterna men de hade drivits ut genom inre oroligheter och hade slagit sig ned på den yttersta och obebodda randen av Galliens kust jämte en ö i närheten som omflytes av Nordsjön fram till, floden

Rhen i ryggen och på sidorna. Deras rikedomar togs inte ifrån dem vilket var sällsynt vid allians med starkare stater. De försåg vårt rike bara med män och vapen och de tränades länge i krig i Germanien. Snart gick deras rykte över Britannien sedan man skeppat dit deras kohorter som enligt gammal sed leddes av folkets egna adelsmän. De hade också i sitt land kavalleri som var särskilt tränat i simning, utan att förlora sina vapen och hästar och sin formering kunde de ta sig över Rhen."

Germanernas hästar och rytteri

I verket om germanerna skrev Tacitus ner flera olika skildringar med anknytning till hästar, bland annat följande: "Inte ens på järn ha de överflöd såsom man kan förmoda av anfallsvapnens beskaffenhet. Blott få använder svärd eller större lansar. De för spjut, eller frameor som de kallar dem på sitt språk, med ett smalt och kort järn men så skarpt och bekvämt i användningen att de alltefter förhållandenas krav strider med samma vapen såväl på nära som på långt håll. Vad rytteriet angår så nöjer de sig med sköld och framea. Fotfolket strör även omkring sig kastvapen och varje man slungar ett större antal och ofantligt långt, varvid de är blottade eller lätt klädda i en liten mantel. Inget prål i avseende på utrustningen förekommer. Blott sköldarna utsirar de med utsökta färger. Endast några få ha pansar, knappt en eller annan hjälm av metall eller läder. Hästarna utmärka sig varken för skönhet eller snabbhet, men de får inte heller som hos oss lära sig att göra svängningar åt olika håll. Man för dem istället rakt fram eller i en enda böjning åt höger, och då i en så sluten kretslinje att ingen blir efter. På det hela taget har fotfolket mera styrka. Därför strider de i blandad trupp då snabbheten hos de infanterister som de väljer ut bland hela manskapet och ställer framför slagordningen lämpar sig fullkomligt för rytteristriden. Även antalet är bestämt. Hundra kommer från varje särskilt bygdelag, och just så kallas de bland sina landsmän. Vad som från början bara var ett antal är nu en hederstitel. Hären ordnas i kilform. Att vika från sin post anser de, bara man på nytt anfaller, som ett bevis mera på klokhet än på fruktan."

"Då det kommer till strid är det skamligt för hövdingen att låta sig överträffas i tapperhet, och skamligt för följet att inte gå upp mot hövdingen i tapperhet. Men rent av en skymf och en vanheder för resten av livet är det att komma tillbaka från striden överlevande sin hövding. Att försvara och skydda honom och att på hans äras räkning även skriva sina egna bragder är huvudinnehållet i deras trohetsed. Hövdingarna kämpar för segern, hirdmännen för hövdingen. Om det samhälle vari de är födda är förslappat av ett långt fredslugn, uppsöker många unga ädlingar av egen drift sådana stammar som då för tillfället för något krig. Det sker dels för att folket inte älskar lugnet, dels för att ära lättare vinnas under äventyrliga förhållanden och ett stort följande inte kan underhållas annat än genom våld och krig. Hirdmännen fordrar nämligen av sin hövdings frikostighet en stridshäst och en segerrik lans. Jag talar inte om kosten och de visserligen enkla men dock rikliga gästbudet, ty detta gäller som sold. Medel till frikostighet skaffa de sig genom krig

och röveri. Man skulle inte så lätt kunna övertala dem att plöja jorden eller invänta årväxten, som att utmana en fiende och förvärva sår. Ja, det anses till och med som ett bevis på tröghet och slöhet att med svett förvärva vad man kan vinna med blod."

"Närmast chatterna invid Rhen, bor usiper och tencterer. Tenctererna utmärker sig genom den skicklighet som beror på skolning i ritt. Det tencteriska rytteriets berömmelse är lika stor som det chattiska fotfolkets. Så har förfäderna inrättat det och de efterkommande följer deras exempel. På detta går barnens lekar ut, på detta de unga människors tävlan och åldringarna fortsätta ihärdigt. Jämte tjänarna och boet och i allmänhet saker som lagligen går i arv, ärvs även hästarna. De övertages inte som det övriga av den äldste sonen utan av den djärvaste och tappreste i strid."

Offer till gudarna

Cimbrerna, som härstammade från norra Jylland och som utvandrade söderut c:a 115 f.Kr. hade tillsammans med några andra folkstammar anfällt romarna åtskilliga gånger. År 105 f.Kr. befann sig den cimbriska folkhären i trakten av ARAUSIO (Orange) i sydöstra Frankrike. Vid denna tid hade cimbrerna en kung vid namn Boiorix. Här erhöll de en dubbelseger över Servilius Caepio och Gnaeus Mallius. Den sistnämnde hade ställt upp en armé öster om Rhone och en annan armé under befäl av prokonsuln Q. Servilius Caepio mitt emot, väster om floden. Dessutom placerades en framskjuten kår under Mallius legat M. Aurelius Scaurus i allebrogernas land. Den sistnämnda blev tillintetgjord först och därpå de båda konsulariska härarna vid Orange. Båda de romerska lägren plundrades på ett enormt byte. Så många som 80 000 romerska soldater och 40 000 trossknektar dräptes. Allt fördärvades. Romarnas kläder revs sönder, brynjorna höggs sönder, hästarna dränktes i Rhone, och allt silver och guld sänktes också i floden. Fångarna däremot hängdes i träden.

Denna sedvänja att offra allt segergods från slagfälten till gudarna förekom också i Skandinavien, vilket är känt genom ett flertal arkeologiska undersökningar i främst Danmark men också i Sverige.

Vissa antydningar pekar på att man även spetsat döda hästar och satt pålen vid en sjökant så att de hängts över sjön eller mossen. Om detta varit ett unikt undantag eller något vanlig i Sverige, är dock okänt. Men i den fornnordiska litteraturen från Island berättar att under den äldsta bebyggelsens tid förekom döda hästar som hot mot andra i magiskt syfte.

Riksblotet i Sveariket, (enligt Hervararsagan (sent 1000-tal):

På ett ting, som svearna höll med kung Inge, ställde de honom två villkor, om han hellre ville hålla de forna lagarna med dem eller lämna kungadömet. Då talade kung Inge och sade sig ej vilja kasta den tro som var den rätta. Då ropade svearna högt och beträngde honom med stenkastning och drev honom från tinget. Kungens svåger Sven var kvar på tinget. Han erbjöd svearna att hålla bloten för dem om de gav honom kungadömet. Detta sade alla svearna ja till, och så vart Sven tagen till konung över allt Svitjod. Då framleddes på tinget en häst som höggs sönder och fördelades till spis, och blot-trät rödfärgades med blodet. Alla svearna kastade kristnan och bloten började igen, men kung Inge drev de bort, och han for till Västergötland. Blot-Sven var tre vintrar konung över svearna. Men kung Inge red med sitt följe och en skara män, fast hans här var ringa. Han red österut över Småland till Östergötland och så till Svitjod, red både dag och natt och kom oförvarandes över Sven tidigt på morgonen. De omringade huset och slog eld och brände inne allt folk där var. Tjof hette en länderman som där brändes inne och som tidigare följt Blot-Sven. Sven gick ut och blev genast dräpt. Inge tog så på nytt kungadömet över svearna och stadfäste än en gång kristnan och härskade över riket till dödsdagar och vart sotdöd.

Riksblotet enligt Adam av Bremen, på 1070-talet:

Offerriten tillgår på följande sätt: av varje levande varelse av manligt kön offras nio stycken, med vilkas blod man brukar blidka gudarna. Kropparna hängs upp i en lund nära templet. Denna lund hålles så helig av hedningarna, att varje träd anses ha en gudomlig kraft som följd av de offrade kropparnas död och förruttnelse. Där hänger också hundar och hästar jämte människor, och en av de kristna har berättat för mig att han har sett sjuttio två kroppar hänga där om varandra.

Nattlig galopp

Julius Caesar beskriver en händelse som inträffade vintern år 55-54 f.Kr. Den inträffade i norra Tyskland mellan floderna Elbe och Rhen: ”Ubiernas stat var för stor och mäktig för sueberna som kuvade så många grannfolk de förmådde, men till skattskyldiga ha de gjort dem samt betydligt försvagat deras kraft och stolthet. I samma läge var usipeterna och tenktererna. Dessa hade i flera år motstått suebernas våldsamma anlopp men till sist dock fördrivits från sina marker och efter att under tre år irrat omkring lite varstans i Germanien kommit till trakten vid Rhen. Där bodde menapierna vilka på flodens båda stränder hade åkerfält, hus och byar. Förskräckta av den stora människomassan som närmade sig utrymde de sina boningar på flodens östra sida och ut-

satte på den västra sidan bevakningsstyrkor som skulle hindra germanerna från att komma över. Dessa försökte komma över på alla sätt men då de varken kunde bana sig väg med våld till följd av bristen på fartyg eller smyga sig över i hemlighet till följd av menapiernas vaktposter, låtsades de dra sig tillbaka till sina gamla områden. När de gått så långt som tre dagsmarscher bort från floden vände de åter om och tillryggalade på hästryggen hela denna vägsträcka på en enda natt, varpå de överväldigade de intet anande menapierna vars spejare sett germanernas avtåg och därför utan fruktan återinflyttat i sina byar på östra Rhenstranden. Sedan dessa dödats och deras skepp erövrats gick germanerna över floden innan den del av menapierna som vistades väster om Rhen lärt känna vad som stod på. Alla dessas boningar besattes av germanerna och de lade beslag på deras förråd som de sedan livnärde sig på under återstoden av vintern.”

Slaget vid Alesia

Här följer ett utdrag av händelserna före och under slaget vid Alesia år 52 f.Kr. och som medförde att Julius Caesar erövrade hela Gallien: ”Caesar som kände gallernas överlägsenhet i fråga om rytteri, och då han inte kunde erhålla någon hjälp från provinsen eller Italien eftersom alla vägar var spärrade, sände bud över Rhen till Germanien och tillsade de folk som han under de föregående åren gjort fredligt sinnade att skicka honom ryttare och även sådana lätt väpnade fotsoldater som var vana att strida tillsammans med dessa. Men när dessa anlände fann man att deras hästar var mindre lämpliga. Då tog han hästarna från krigstri-

bunerna och de övriga romerska riddarna samt de i tjänsten kvarstående överåriga och utdelade dessa bland germanerna. Medan nu Caesar var på väg genom lingonernas yttersta gränstrakter till sequanernas land, fattade gallernas kung Vercingetorix posto ungefär tio milier (=15 km) från romarna och förklarade att nu var segrers stund inne. Därefter angrepp rytteriet romarnas marschkolonn. Underrättad om gallernas angrepp delade Caesar sitt rytteri i tre delar och befallde det att gå till anfall mot fienden. Hären hejdade sin marsch och trossen in-stacks bland legionerna. Till sist lyckades germanerna på den högra flygeln att uppnå den högsta punkten av terrängen och neddrog gallerna därifrån. De förföljde de flyende ända till floden där Vercingetorix tagit ställning med sina fottrupper och dödade många galler. När de övriga gallerna märkte detta, fruktade de att bli kringrädda och grep till flykten. På alla håll nedmejdades gallerna. Sedan hela Vercingetorix rytteri slagits på flykten, lät han sina övriga trupper omedelbart påbörja återtåget i samma ordning som han uppställt dem utanför lägret. Marschen ställdes mot Alesia, en stad i mandubiernas land. Caesar förföljde fienderna så länge dagen räckte varvid omkring tretusen män av deras eftertrupp nedhöggs. Följande dag slog Caesar läger vid Alesia. Sedan skanslinjen börjat byggas skedde en rytteristrid på den slätt som sträckte sig mellan kullarna tre milier (=4,5 km) framåt. På båda sidorna kämpades med största våldsamt. Då romarna började svikta sände Caesar germanerna dem till hjälp och uppställde legionerna framför lägret. Drivna på flykt gick gallerna i vägen för sig själva till följd av sin mängd och sammanpackades i de alltför trånga portarna som lämnats i muren. Germanerna framträngde då med allt större häftighet ända till förskansningarna. Fienderna nedhöggs i massvis. Några lämnade sina hästar och försökte stiga över vallgraven samt klättra uppför muren. Sedan många dödats och ett stort antal hästar tagits drog sig germanerna tillbaka. Caesar lät då rytteriet rycka ut ur lägret och upptaga strid. Då striden fortgått från middagen nästan ända till solnedgången och utgången ännu var oviss, gjorde germanerna på ena flygeln ett angrepp i tätt packade skaror på fienderna och kastade dem över ända. När dessa sålunda drivits på flykten blev de galliska bågskyttarna kringrädda och nedhuggna. Även på slaglinjens övriga punkter förföljde den romerska härstyrkan gallernas vikande skaror ända till lägret och gav dem inte tillfälle att samla sig. Men de som ryckt ut ur Alesia, drog sig sorgsna tillbaka till staden då de misströstande om segern. Följande dag nedlade gallerna sina vapen och Vercingetorix överlämnade sig åt Caesar. De övriga fångarna utdelades bland soldaterna som krigsbyte.

Slaget vid Cannae

Även om romarna hade stor hjälp av sina germanska hjälpstyrkor både till fots och till häst under kejsartiden, var inte kavalleriets betydelse främmande för dem redan under tidigare skeden. Ett av de tre största nederlagen för de romerska härstyrkorna inträffade vid Cannae 216 f.Kr. när de mötte Hannibal från Karthago.

Den romerska härstyrkan var utan tvivel en av de mest vältränade och välutrustade som fanns vid den tiden och det skulle den vara under flera hundra år framöver. Trots sin överlägsenhet gick romarna mot ett förkrossande nederlag. Vid andra tillfällen berodde det på en överlägsen motståndare till antalet och ibland i kombination med dåliga förutsättningar i valet av terräng för slaget, vädrets inverkan eller soldaternas kondition för dagen. Denna gång berodde det på en betydligt sämre militär ledning än den som Hannibal förestod. Tidigare hade romarna litat på sina vapen och vältränade soldater och därför tagit ganska lätt på samordningen. Efter detta nederlag vid Cannae i norra Italien sommaren 216 f.Kr. kom infanteriets, kavalleriets och befälens samverkande betydelse i fokus och skapade en betydligt bättre militär organisation.

Hannibal hade tågat från Afrika via Spanien och gått över Alperna med sina elefanter, vilket ansågs vara en omöjlighet. Därför överraskades romarna när de plötsligt befann sig i norra Italien. Här möttes de i slagen vid Trebia och vid sjön Trasimene, där han båda gångerna utgick med segern. Inför slaget vid Cannae hade Hannibal förlorat sina elefanter, men det förändrade inte Hannibals segervind. Romarna hade fattat nytt mod och de romerska befälhavarna L.Aemilius Paullus och C.Terrentius Varro ledde en härstyrka på minst 50.000 man mot inkräktarna som räknade högst 40.000 man. Hannibals styrkor var sämre tränade och bestod av krigare både från Afrika, Spanien och Gallien. Normalt skulle de ha blivit krossade, men ödet ville annorlunda. Utanför staden Cannae nära floden Aufius (Ofanto) möttes härstyrkorna.

Romarna ställde upp sitt kavalleri på båda flankerna och hade sina fotsoldater i mitten. Hannibal däremot placerade sina slungkastare och spjutbärare längst fram längs hela fronten, även mitt för romarnas flanker där kavalleriet väntade. Vad romarna inte såg var att krigare med svärd väntade bakom Hannibals mittparti och att han även hade sitt kavalleri bakom slungkastarna vid flankerna. Detta gav romarna snabbt ett hopp om seger och fick med att anfalla. När striden började släpptes Hannibals kavalleri snabbt förbi slungkastarna och spjutbärarna och mötte de överraskade romarna. En del av Hannibals fotfolk med dragna svärd följde också med. I mitten fick romarna framgång, men det hade Hannibal redan planerat och i förväg gett order till fotfolket att backa. Det medförde att det romerska fotfolket plötsligt fick fiender på tre sidor ju mer Hannibals mitt backade. När så det romerska kavalleriet

drevs bort var slutet på striden given. Hannibals kavalleri och delar av fotsoldaterna kunde ta sig runt och anfalla romarna i ryggen. Då först avstannade romarnas framryckning när de insåg att de var omringade och inte kunde undkomma sitt öde. Den romerska förlusten blev total. Fram till denna dag ha de litat på sitt antal, sin träning och sin utrustning, men efter denna stund var det tydligt att det även krävdes god planering och organisation för att vinna de svåra utmaningarna.

Triumf till häst, i Rom och Olympia

Ett triumftåg i Rom

Drusus, amiral och en av de främsta i den romerska krigsorganisationen, hade år 12 f.Kr. genom sina framgångsrika krig mot germanerna gjort sig förtjänt av att fira triumf på ett särskilt sätt. För succéernas skull triumferade han i ära och fick tillstånd att rida in i Rom på hästryggen.

Triumf vid olympiska spel

Enligt traditionen hölls det första olympiska spelet i Grekland år 776 f.Kr. och därefter ökade verksamheten mycket snabbt. Sparta var viktiga för spelen och de garanterade den gudsfred som varade under en månad när spelen hölls, det vill säga vart fjärde år. Senare blev freden förlängd till tre månader, trots att den emellanåt förkom krig under långa tidsperioder. Från början var spelen bara ämnade för Peloponnesos men blev med tiden pan-hellensk, där alla från hela Grekland fick delta. Även beskickningar och åskådare kom långt bortifrån. Sedan Grekland blev en romersk provins 146 f.Kr. försökte Sulla flytta spelen till Rom, efter att ha plundrat platsen. Men spelen blev kvar i Olympia trots att dess betydelse minskade snabbt och kraftigt, och endast blev en lokal angelägenhet. Från kejsar Augustus tid och det första seklet e.Kr. blev romarna mer engagerade i Olympia. De både närvarade och deltog i spelen samt lät reparera tempel. Både kejsar Tiberius och hans svärson Germanicus nämns som "segrare" i kappkörning, vilket i detta fall inne-

bar att de ägde de hästar som vann. På grund av detta stöd byggdes ett tempel åt kejsar Augustus. Därefter blev Olympia åter igen en internationell plats, och segrarna kom från spridda delar av det romerska riket. Inför kejsar Neros besök år 67 e.Kr. byggdes en hel del av Olympia om för att passa kejsarens och hans hov. Till skillnad från andra kejsare ställde Nero upp personligen i kappkörning och tävlade med sin tio-spann på Hippodromen. I en kurva ramlade han av, men blev ändå förklarad som segrare.

Vita hästar som gudarnas förtrogna

I Tacitus skildring av germanerna står följande: "Det bekanta sättet att få svar genom fåglarnas läten och flykt är även känt hos germanerna. Egendomligt för folket är att inhämta förutsägelser och maningar även av hästar. Dessa uppföds på offentlig bekostnad i de heliga skogarna och lundarna. De är skinande vita och inte besmittade av något världsligt arbete. De spänns för en helig vagn och samhällets präst och konung eller hövding ledsagar dem och iakttar deras gnägningar och frustanden. Till inget tecken sätter man större tillit, inte blott bland gemene man, utan också bland de förnäma och prästerna. Dessa personer ser sig nämligen bara som gudarnas tjänare, men hästarna som deras förtrogna."

Tillsammans i döden

Tacitus skrev år 98:

"Vid begravningar förekommer ingen flärd med undantag av att frejdade mäns lik bränns med ett visst slags ved. På det uppstaplade bålet hopar de varken mattor eller vällukter. Var och en får med sig vapen, och vid någras förbränning medföljer även hästen."

Ibn Fadlan skrev på 900-talet:

"De hade givit med honom i graven öl, frukter och en luta. Allt detta tog man upp. Och han luktade inte alls och hade inte alls förändrats, med undantag för hudfärgen. Nu satte man på honom kalsonger, byxor, stövlar, en jacka, en kaftan av guldbrokad med knappar av guld och satte på huvudet en mössa av brokad med sobelskinn. Sedan bar de in honom i den paviljong (tält), som fanns på skeppet, satte honom på dynorna och stödde honom med kuddar och kom till honom med öl, frukter och basilikum. Sedan hämtade de bröd, kött och lök och lade framför honom. Sedan kom de med en hund, som de högg itu och kastade på skeppet. Sedan kom de med alla hans vapen, och de lade dem bredvid honom. Sedan tog de två hästar, som de lät löpa tills de blivit svettiga, så högg de dem i stycken med svärd och kastade deras kött på skeppet. Sedan kom en med två kor, som de också högg i stycken och lade dem dit. Sedan kom de med en tupp och en höna, dödade dem, kastade dem i båten. ... Sedan kom folk fram med ved och annat bränsle, var och en bärande ett trästycke som man antänt i ena änden och kastade dem på voden. Och elden förtärde bränslet och skeppet och tältet och mannen och slavinnan och allt som fanns med dem. Sedan blåste det en stark, förfärlig vind och eldslågorna blev allt starkare och elden hettade på."

De romerska inbördeskrigen

Herodianos skrev angående år 238:

"Vid ett tillfälle under de interna romerska striderna befann sig Maximinus med sina styrkor vid floden Sontius (nuv. Isonzo vid staden Gorizia). Härifrån fanns det ingen utväg sedan de romerska fienderna hade låtit riva den ståtliga och välbyggda stenbron. En del germaner var ovana med situationen och kastade sig ut i de strida strömmarna i tron att floden skulle vara lika lugn som de floder de har hemmavid. Dessa män red ut på sina hästar vilka var vana att simma men de sveptes bort och försvann."

Omkring år 265 skedde detta:

De inre romerska striderna blossade åter upp. Kejsar Gallienus vände sig mot Postumus som hade en stor härstyrka till häst bestående av kelter och franker. Efter ett flertal strider med olika utgångar vann Gallienus till slut. De avväpnade soldaterna hos motståndarna omringade och nedgjordes till sista man, trots hans löften att så inte skulle ske. Postumus hade under sina sju år vid germanska gränsen låtit bygga några befästa läger inne på germanernas område, men sedan han dräpts skövlades de av germanerna.

Romare mot alemanner

Alemannerna bodde intill den södra delen av floden Rhen, och detta hände åt 355 enligt Ammianus i trakterna av Raetien och Strasbourg: "Alemanniska stammar, hade upprepade gånger tagit sig över den romerska gränsen och härjat på andra sidan. Kejsar Constantius begav sig till Raetia och lät sända iväg kavalleriet under ledning av Arbetio, som genast gav sig iväg utan att invänta besked rörande fiendernas antågande. Det räckte för honom att veta att de var på väg. Inom kort blev han inlurad i ett dolt bakhåll, där han och hela hans styrka stod orörliga inför den oturliga utvecklingen. Här föll ett stort antal av romarna, däribland tio tribuner. Många lyckades dock fly undan i förvirringen och de räddade sig till slut i skydd av mörkret. Alemannernas iver ökade med denna seger och anföll om morgonen den romerska befästningen med dragna svärd och höga vrål. Några romerska enheter gjorde ett utfall men drevs tillbaka, varefter tre tribuner gick ihop om ett anfall vilket även det misslyckades med att hålla fienden på avstånd. Skrämda av vad som hänt dygnet innan fick deras mod att svikta varpå slaglinjen bröt samman och de drevs på flykt, men de som litade till sina vapen blev snabbt skurna i bitar. Många av de som låg där, hästar och män som fallit tillsammans, såg fortfarande ut att sitta på sina riddjur. Detta fick de återstående i lägret att göra ett utfall för att förena sig med de övriga. Utan att ta hänsyn till någon försiktighet trampade de ner fienderna tills de strövade bland hopar av döda kroppar och var nersölade

av blod från de slagna. Då slaget var avslutat kunde kejsaren återvända i triumf."

Striderna fortsatte och Ammianus beskriver hur det slutade med slaget vid Strasbourg år 357: Alemannernas styrka omfattade trettiofem tusen man. När de varseblev det starka romerska kavalleriet ställde de upp sitt rytteri i slutna led, varibland de stack in lättbeväpnade fotsoldater här och där. Deras ryttare tror att när de mötte romerskt kavalleri måste de hålla tyglar och sköld med ena handen och svinga spjutet i den andra, och om motståndaren har brynja av järn kan han inte tillfoga denne någon skada. Däremot kan en fotsoldat, då striden står som hastast, oförmärkt krypa fram och genom att sticka hästen i sidan kasta av dess intet ont anande ryttare varefter han kan dräpa honom utan besvär. Sedan trumpeterna ljudit anföll romaren Severus den ena flanken, men då han kom nära det dike som var fyllt av krigare vilka plötsligt skulle storma fram och skapa förvirring, stannade han oförskräckt och blev på något sätt handlingsförlamad av bakhållet, och gjorde inga försök varken att dra sig tillbaka eller att gå framåt. Då Julianus såg detta, vilket medförde den största tänkbara fara, omgav han sig med två hundra ryttare och banade sig väg framåt utan att bry sig om sin egen säkerhet och eldade sina trupper så mycket han kunde. Så satte han huvudstyrkan mitt emot germanernas främsta posteringar och inom kort gav germanerna upp ett högt tjut och anföll med kraft. Alemannernas kung Chonodomarius och de andra ledarna hoppade av sina hästar och snart gjorde alla ryttare detsamma, eftersom de ville följa fotsoldaterna i deras anfall. Ingen av dem hyste något tvivel om att nu var tiden inne för en fullständig seger. Mot deras anstormning höjde de romerska soldaterna sina sköldar i försvar och försökte slåss med sina svärd. På avstånd såg Julianus hur kavalleriet drevs tillbaka och att de bara kunde tänka på sin egen säkerhet i sin flykt. Han sporrade sin häst och fick dem att hålla igen flykten och försöka återupprätta försvaret. Alemannerna trodde att segern var nära sedan kavalleriet var slaget och utspjutt, men när infanteriet istället för att fly bildade slutna led slogs de åter på lika villkor. Alemannerna var fler och större, medan romarna var betydligt mer disciplinerade i strid. Striden blev mycket hård. Bataverna infogades i de romerska leden till understöd. Plötsligt gjorde germanernas ädlingar och även dess kungar en anstormning och drev upp vägar in i försvarslinjen, men manfallet på deras sida blev stort och skriket från de många döende blev till slut för mycket för dem och fick deras mod att svikta så pass mycket att romarna fick överhand i striden. Snart uppstod ett kaotiskt läge hos germanerna som slutade med att de började fly ner mot Rhen och överlät sina liv åt vågorna. Många drunknade och sjönk av sin egen vikt, men några av dem som inte kunde simma klängde sig fast vid dem som kunde. Somliga fördes bort av strömmarna men många genomborrades av romarna som stod längs stranden och övade prickskytte med skilda typer av pilar och spjut. Den rödfärgade floden skummade av deras blod. Även kung Chonodomarius flydde över de fallna kropparna med en liten grupp följeslagare kring sig för att försöka ta sig över Rhen i de båtar han hade gömt i händelse av

snabb reträtt. Men som läget var kunde kan inte komma tillbaka till sitt land utan att korsa Rhen, vilket var en omöjlighet. Alldeles i närheten av floden snubblade dessutom hans häst i den sankna marken och kastade av honom. Trots att han var fet och stor flydde han i all hast till en närbelägen och skogsbeklädd kulle. Omedelbart förföljdes han av en kohort med dess tribun och omringade skogen. Kampen uteblev och kung Chonodomarius kom ensam ut och gav upp. Hans två hundra följeslagare gav likaså upp när de såg detta och gav sig som fångar. På detta sätt slutade slaget. När dagen var till ända och trumpeterna ljudit, och soldaterna motvilligt återsamlats, slog de läger nära flodbanken i skydd av åtskilliga rader av sköldar. Bland romarna räknade man till två hundra fyrtiotre fallna soldater samt tre officerare, men av alemanner kunde man räkna till sex tusen döda kroppar enbart på fältet samt ett oräkneligt antal ute i floden."

År 366

"Med de uppblossade oroligheterna hade alemannerna gått över den romerska gränsen. De hade lidit svåra nederlag i kriget mot Julianus Caesar men hade lyckats förnya sin styrka, även om den inte var som förr. Omedelbart efter den 1 januari, då isarna frusit till, skyndade de sig att ordna sig i olika avdelningar innan de gick ut på härjningståg och byggde en bro över Rhen genom hopfogade båtar. Charietto var den romerska befälhavaren i området och gav sig genast av för att möta deras första avdelning. Tillsammans med Severianus, en annan stor befälhavare, gick de alemannerna till mötes och vräkte projektiler över dem och fick dem att retirera. Men när de samlade ihop sina styrkor och slogs med dragna svärd bröt de den romerska försvarslinjen, och mötte varken ett aktivt försvar eller modiga handlingar. Severianus kastades av hästen och träffades av ett spjut och allt fler började förskräckt att fly. Till slut försökte Charietto hålla sina flyende män tillbaka på olika sätt men föll själv sedan han träffats av en enkel pil. Efter hans fall förlorade herulerna och bataverna sitt standar, varefter erövrarna med vrål och dans lyfte upp det så högt de kunde i glädjerus innan romarna efter en hård kamp lyckades återfå det.

Hunnernas ankomst

Folk från de ryska stäpperna stod för många nyheter rörande hästarna. Ammianus skrev detta om det slaviska folket sarmaterna, nere i trakten av Ungern, Rumänien och Bulgarien, där man använde valack vilket senare skulle bli berömt. Dessa hästar blev senare uppkallade efter det folk valakerna som ombesörjde den särskilda träningen av kastrerade hästar.

"När kejsar Constantius Augustus gick i vinterläger inkom ständiga rapporter om att sarmater och quader, vilka var grannfolk till varandra och som därför hade likartade sedvänjor och vapen, hade förenat sig och härjade i Pannonia och i Lägre Moesia i lösa grupper. Dessa folk hade väldigt långa spjut och harnesk gjorda av släta och polerade stycken av horn hopfästa likt fjäll. De flesta av deras hästar har gjorts brukbara genom kastrering, och de har förmågan att kunna löpa mycket långa sträckor."

Ammianus beskrivning av hunnerna:

"Deras skor har inga fasta sulor och att detta skäl är de inte rustade för att slåss som fotsoldater. I gengäld slåss de från sina hästar som är härdade men fula. Från hästryggen gör de allt, dag som natt, när de säljer och köper, äter och dricker, och då de sträcker ut sig över hästen kan de falla i mycket djup sömn."

Slaget vid Hadrianopolis

Ammianus skildring av slaget mellan romare och goter strax utanför Konstantinopel, vilket var ett av de tre värsta nederlagen i den romerska historien:

"Romarna sände fram rytteriet från sin högra flygel och en stund senare den vänstra flygelns kavalleri. Dån från ryttarna, smällarna på sköldarna och haglandet av pilar tillsammans med att goterna saknade sina ledare Alatheus och Saphrax fick dem att be om fred. Men kejsaren föraktade detta då de inte kunde sända någon budbärare av högre rang. Trots svaret hade goterna genom detta ärende lyckats fördriva tiden en aning vilken var betydelsefullt då de inom kort väntade på rytteriets ankomst. Förutom detta var kejsaren förargad på dem eftersom hans soldater som stod uppställda ute i den brännande sommarhettan och var utmattade för sina torra strupars skull såg hur slätten omkring dem lystes upp av eldar vilka underhölls av goterna så mycket de förmådde.

Detta blev ytterligare en belastning förutom den hunger romarna redan kände (trossen hade de lämnat ifrån sig för att skynda till striden). Under tiden som detta hände, sände goternas kung Fritigern på sitt eget initiativ en vanlig soldat som sändebud vilken lät meddela att så snart som det var möjligt skulle en uppsättning ädlingar sändas som gisslan samt att han själv utan fruktan skulle möta kejsarens soldater. Kejsar Valens sände då iväg Richomeres som gärna önskade visa hur modig han var. Då han var på väg rusade en avdelning av kavalleriet fram för ivrigt i en häftig attack och var redan i strid med sina motståndare. Men då det inföll olägligt blev också deras reträtt ynklig, och på så vis gav de ett olyckligt omen redan i början av striden. Detta olägliga handlingsätt omintetgjorde Richomeres uppgift, och dessutom återkom det gotiska kavalleriet just då under ledning av Alatheus och Saphrax. De kom framrusande tillsammans med en avdelning halaner och spred förvirring hos alla dem som de kom i närheten av och slog dem. Alla goter var förenade, nämligen teruingerna under ledning av sin kung Fritigern och greuthungerna ledda av Alatheus och Saphrax. De gick till anfall mot romarna och denna syn fick romarna att darra av fruktan sedan de överösts med pilar och spjut som träffat sina mål. Härstyrkerna slog emot varandra likt ett rammande skepp och de tryckte varandra fram och tillbaka. Den högra flygelns kavalleri hade ryckt fram ända till goternas vagnar och hade kunnat fortsätta om de fått understöd men istället blev de övergivna av de andra ryttarna. Hårt pressade av goternas antal blev de krossade och besegrade. Med detta kom fotsoldaterna att stå oskyddade och deras kompanier ställde sig så tätt ihop att de knappt kunde sticka ut sitt svärd eller dra tillbaka sin arm. Striden hade rört upp så mycket damm att himlen inte längre syntes. När goternas pilar kom över den från alla håll träffades romarna med värsta tänkbara effekt eftersom ingen såg dem komma och kunde skydda sig. Den gotiska styrka pressade på och trampade ner hästar och män och lämnade inte utrymme för romarna att fly. Dessa vägrade finna sig i att falla i strid och tog emot dödsstötar medan andra gav igen. På båda sidor klöv yxor hjälmar och bröstplåtar. Slätten täcktes av slagna kroppar. Gnyendet från de sårade och döende gav upphov till skräck och fruktan för dem som hörde på dem. Infanteriet fortsatte att slåss med dragna svärd och med dödsförakt störtade de sig över goterna eftersom det inte fanns någon annan utväg. Marken täcktes av strömmar av blod och gjorde det svårt att få ordentligt fotfäste. Romarna tvingades uppbjuda alla sina krafter för att ta emot nya attacker, och striden blev så hård att vissa föll för vapen av sina egna. Romarna var utmärtrade av hunger och törst, och tyngda av sin vapenbörda. Då, när solen passerat Lejonet och gått in i Jungfrun, bröt goterna igenom romarnas linjer. Var och en flydde därifrån bäst han kunde. Kejsaren omgiven av förfärliga skräckscener kunde bara långsamt ta sig fram över likhögar och tog istället skydd bakom en trupp lansbärare vilka hade stått orubbliga tills fienden bröt igenom linjen. När Trajanus såg kejsaren skrek han att allt hopp var ute, och att om kejsaren nu var övergiven av sin livvakt skulle han åtminstone skyddas av sitt rytteri av icke-romare. Befälhavaren Victor

skyndade sig då tillsammans med bataverna till kejsaren, vilka hade placerats strax i närheten som reservtrupper. Men Victor fann inte en enda av dem och begav sig då själv iväg. På samma sätt flydde Richomeres och Saturninus från slagfältet medan deras män förintades. Somliga soldater föll utan att veta vem som stack ner dem. När skymningen nalkades var kejsaren död, men ingenstans kunde man finna hans kropp. När striden var slut var hela slätten färgad av mörkt blod och varhelst man tittade låg hopar av döda kroppar. Förlusterna var oersättliga för romarna. Några få av goterna strök länge omkring i uppsåt att försöka plundrade de döda men inga av dem som flytt eller de som bodde i trakten vågade närma sig slagfältet."

Nordbornas hästar

Jordanes skrev om Sverige samt tyringarna som var boende intill floden Rhen:

"Ett annat slags folk, som kallas Suehans (svear?) har också där sina nästen, vilka såsom tyringarna bruka sköna hästar, dessa är som av solens hetta bruna och väderbitna, skatta sig för en heder och prydnad, att de så svartskinnade är, de där igenom sin handel som de idka och igenom många folks händer går, översända och skinnvaror av sabel och mård till de romares tjänst och nytta; Dessa ehuru de leva uselt, kläda de likväl sig som kostbarast."

Detta är nog enda gången som nordbornas hästar har prisats och inte betraktats som små och fula. En frisisk källa berättar om kung Hugi-laicus (Hygelak, dog c:a 515) som härskade över "geaterna" (på Jylland) och dödades av frankerna, att han var av en sådan storlek att från hans

tolfte år ingen häst kunde bära honom, samt att hans ben på en ö i floden Rhen förevisades såsom ett mirakel."

Beowulfkvädet, om händelser i början av 500-talet:

Konung Hroðgar skänkte Beowulf hjälm, brynja, frejdat och sirat svärd, och åtta hästar varav den med guldsmyckad sadel var konungens egen. Allt detta skänkte konungen, ingvinernas skyddsherre. De kämpar som kom i Beowulfs följe fick alla dyrbara svärd.

Adam av Bremen, 1070-tal:

Sveonernas stammar är många, utmärkta i fråga om styrka och vapenföring, och dessutom framstående krigare både till häst och till sjöss.

Vikinger till skepp och häst

Händelser i England, enligt den anglosaxiska krönikan:

År 866 efter Herrens födelse blev Æthelred kung av Wessex efter sin broder Æthelberht. Samma år kom en stor vikingaflootta till Britannien och stannade över vintern i East Saxon eller East Anglia som det också kallas, och så gott som hela härstyrkan var understödd av hästar.

År 881 efter Herrens födelse fortsatte vikingarna längre in i Frankrike. De kämpade mot frankerna, och skaffade sig sedan hästar och blev en fruktad styrka.

År 885 efter Herrens födelse delade vikingarna upp sig i två grupper. Den ena gruppen anföll östra Frankrike, och den andra kom till Britannien och landsteg i Kent där de belägrade staden Rochester. Vikingarna

byggde en stark befästning för dem själva framför stadsporten, men invånarna höll inkräktarna borta till kung Alfred nådde fram med en stor härstyrka. Vikingarna flydde till sina skepp när kungen plötsligt kom, och de lämnade kvar alla de hästar de tagit med sig från Frankrike, samt alla fångar. Genast seglade de tillbaka till Frankrike. Samma år mötte kung Alfred tretton vikingaskepp i ett sjöslag, och alla vikingar ombord högs ner och allt byte beslagtogs. När vikingarna i land fick höra detta, samlade de ihop sig med alla skepp de hade och gick till anfall på samma ställe. Här fick vikingarna segern.

Slaget vid Hastings

Som hertig i Normandie och med släktskap till det engelska kungahuset gjorde Wilhelm Erövraren, anspråk på England. Med en styrka på ca 12000 man, varav hälften var beridna, tog han sig över Engelska kanalen. Samtidigt som han under sex veckor väntade på god vind anlände norske kungen Harald Hårdråde med annan stor här på den engelska östkusten för att erövra England. Den engelske kungen Harald Godwinsson, som inväntade Wilhelms anfall, var tvungen att bryta upp med den här han sammandragit vid sydkusten för att undsätta landets norra del. Hans huskarlar, Europas bästa beridna infanteri, red i sporrsträck till York. Vid Stamford Bridge trängde de tillbaka den vikingahären till den var fullständigt uppriven. Tre dagar senare, den 29 sept 1066, landsteg Wilhelm i Pebensey. Harald återkom till London den 6 okt efter fyra dagars ritt. Många i hans härstyrka hade redan stupat vid Stamford Bridge, och en stor del av den återstående hären följde långsamt efter till fots. Harald beslöt att omedelbart möta Wilhelm i Sussex och tog ställning på en kulle en mil nordväst om Hastings och strax söder om den stora skogen Andredsweald. På denna kulle kom senare byn och klostret Battle att byggas. Kullen stormades den 14 okt och striden skulle vara hela dagen. Kavallerichockerna i tre vågor, två för att bryta upp fiendelinjen och en för att ränna igenom och falla dem i ryggen, hjälpte inte för att krossa anglo-danernas sköldborg men normandernas pilbågsskyttar var långt bättre än de engelska. Sammantaget blev detta för mycket för den engelska styrkan och vid mörkrets inbrott låg Harald döende på kullens topp. Istället för att organisera ett fortsatt motstånd mot Wilhelm tänkte alla på sig själva. Var för sig underkastade sig adelsmän, biskopar och städer normanderna. De beridna, med lansar beväpnade krigare som segrade vid Hastings, introducerade sina ridderliga ideal och feodala förbindelser i den nordliga världen.

En stridshingst för 40 mark

Alla i Sverige som önskade frihet från de ordinarie skatterna på sin jord var tvungna att göra rusttjänst. Så beslöts vid Alsnö år 1280 genom kung Magnus ladulås stadga. Stridshästen skull betinga ett värde av 40 mark. Det var ett lika stort belopp som en yrkesutbildad hantverkare tjänade på 320 arbetsdagar, före skatt, och så mycket som man betalade i böter för ett mord. Hästarna var importerade för ändamålet, eftersom de inhemska hästarna var alldeles för små och klena. Som stridshäst dög bara hingstar, inte ston eller valackar. Utöver hästen skulle man ha sadel och hjälm samt en full uppsättning vapen. I detta ingick lans, svärd, sköld, hjälm och ringpansarskjorta från huvud till ben. Vapensyn hölls regelbundet varje år. Tydligt räcker det med en enda ryttare av detta slag för att få skattefrihet, oavsett hur mycket jord man ägde.

STORA HÄRSTYRKOR med germansk anknytning

Cimbrernas vandringar

Från början kanske inte cimbrerna och de andra folken som slog följe med dem, vilka främst härstammade från Jylland och norra Tyskland, var så många men när de nådde fram till den romerska gränsen år 102 f.Kr. efter knappt 15 år vandringa runt en stor del av Europa var de så många att den romerska härstyrkan som räknade **80.000 infanterister och kavallerister samt 40.000 trossfolk och tjänare**, slaktades till sista man förutom några få som man lät gå för att göra den romerska katastrofen känd och därmed mer kännbar. Strax efter delade de upp sig och gick in i Italien från varsitt håll, men inom drygt ett år hade de överlistats av romarna som stoppade dem en gång för alla. Ungefär 140.000 män dödades och ytterligare 60.000 blev tagna tillfångna, men andra källor talar om 340.000 döda män och 140.000 som blev tillfångatagna, och därtill kom alla kvinnor och barn som hastigt tog självmord och dräpte varandra eller som blev tagna tillfångna och sålda som slavar. Hur som helst så var de så många att de förmådde slakta en enormt stor och välutrustad romersk härstyrka.

Striden i Teutoburgerskogen

Den germanske hövdingen Arminius lyckade lura en romersk armé långt in i det germanska området år 9 e.Kr. När de förvillat dem in i ett träsk gick de germanska styrkorna till anfall och högg ner romarna till sista man. Några få lyckades rädda sig undan och berättade om det

fullständiga nederlaget när den förödande slakten på tre legioner, tre divisioner kavalleri och sex kohorter genomfördes. Uppskattningsvis rörde det sig om **30.000 döda romare**. Kejsar Augustus blev så ifrån sig att han gråtande bankade huvudet mot dörrkarmen, förbjöd alla germaner att vistas i staden Rom, och att fullständig bevakning skulle ske vid gränsen, eftersom han var övertygad om att detta bara var början på ett krig som skulle bli värre än cimbrernas skövlingar. Varje dag under lång tid framöver högtidlighölls dagen för detta slag.

Striden vid Illerup

Genom de offerfynd som gjort på olika platser i främst Danmark kan man få fram en del uppgifter om de härstyrkor som fanns i den södra Skandinavien för omkring 2000 år sedan. Vid exempelvis Illerup påträffades föremål och vapen från en flottstyrka som omfattade 50 skepp och **minst 1000 krigare**. Allt byte ligger utspritt i en hel sjö som täcker en yta av 250 x 400 meter. Bland de 15000 föremålen finns 200 romerska svärd, 1400 spjut, 400 sköldar, och 300 uppsättningar med personliga föremål som kam, kniv, bälte delar etc. Sköldarna har indelats i tre grupper och anses härröra från tre skilda nivåer i hierarkin. Den förnämsta gruppen representerade av 5 sköldar har beslag av guld eller silver, den mellersta om c:a 40 sköldar har beslag av brons, och den sista gruppen om drygt 300 sköldar har beslag av järn. Föremålen är från 200-talet och en del från de efterföljande seklerna.

Kejsar Valens död

Vid Hadrianopolis stupade kejsar Valens och två tredjedelar av hans väldiga härstyrka år 378. Såväl infanterister som kavallerister, slaktades utan att kunna göra något större motstånd. En del av orsaken till den romerska katastrofen berodde på att en del av kavalleristerna av rädsla valde att fly i ett tidigt skede av slaget och därmed blottställde fotsoldaterna. Möjligen rörde det sig om **närmare 50.000 döda romare**, eftersom den på sin tid ansågs vara den näst värsta militära katastrof som drabbat det romerska imperiet. Det slag som nämns som värre var slaget vid Cannae år 216 f.Kr. där 50.000 romare höggs ner i ett krig mot Karthago. Märkligt nog jämfördes inte detta med slaget mot cimbrerna år 102 f.Kr. där betydligt fler romare höggs ner.

Radagaisus fälttåg

Enligt romerska uppgifter var det **200.000 man** som under goten Radagaisus ledning tog sig från floden Donau, över alperna och in i norra Italien år 405. Här plundrade de ett flertal städer. Det var först året därpå som kejsare Honorius general, vandalen Stilicho, genom slump, tur och skicklighet fick övertaget. Han jagade upp dem i bergen igen där de, trots sin högre position inte förmådde angripa sina förföljare. När hungersnöden blev som störst i aug 406 gav de upp. De flesta såldes eller gavs bort som slavar, medan några få fick värvning men Radagaisus själv avrättades.

Slaget vid Katalauniska fälten

Enligt romerska uppgifter var det ungefär **en halv miljon man på vardera sida** i slaget som stod omkring 8 km från staden Troyes i Frankrike. Österifrån kom hunnerna med sina alliera, och då främst ostrogoterna, greutingarna och alanerna samt förmodligen allehanda folk som bodde i nuvarande Polen och Tyskland och måhända en del från Skandinavien. Väster och söderifrån kom den romerska armén som leddes av geniet Aetius och hans allierade visigoterna, burgunderna, och allehanda folk som bodde i Gallien och en del folk från Britannia. Flera kungar och hövdingar fanns bland de oräkneliga som stupade i denna strid som pågick ända tills nattens mörker skilde dem åt. På morgonen

dagen efter stängde de östra styrkorna in sig i vagnborgar eller började återtåget, eftersom Aetius inte ville krossa dem utan ge dem en chans att kunna fly undan utan att bli jagade. Därmed vändes hunnernas segertåg och år 451 blev en milstolpe i Europas historia.

Strödda uppgifter från Jordanes

Omkring år 250

Goternas kung Ostrogota uppådade **300.000 krigare** från sitt eget folk, och fick hjälpstyrkor av taifalerna och astringerna. Dessutom kom **3000 carper**, vilka var mycket krigiska. Kejsarna Diocletianus och Maximianus (284-305) besegrade det sistnämnda folket och kuvade dem. Till kungen kom även goter och peuciner från ön Peuce i Svarta havet vid floden Donaus mynning. Argaith och Gunterik, som var de mest framträdande anförarna hos hans folk, satte han för att leda dem.

Cniva efterträdde Ostrogota som kung över goterna. Han delade hären i två delar. En av dem sände han till Moesien för att plundra eftersom kejsaren lämnat provinsen utan försvarare. Självgick han med **70.000 man** till Euscia, som också kallas Novae, där han fördrevs. Istället gick de vidare till Nicopolis vid floden Iatrus, men när kejsar Decius (249-251) kom dit, drog sig Cnivas tillbaka till Haemus. Något senare drog de ut mot staden Philippopolis.

Efter år 300

Likaså var goterna inkallade med **fyrtio tusen** man av kejsar Konstantin (den store, 306-337) när han lät bygga den nya staden Konstantinopel som bär hans namn.

År 451

Den härstyrka som Attila förfogade över sägs ha bestått av **500 000 man**. På de Katalauniska fälten, eller de mauriaciska som de också kallas, ställde de upp med en utsträckning av hundra leuva, som gallerna uttrycker sig, på längden och sjuttio på bredden. En gallisk leuva mäter ett tusen fem hundra steg. Till slut drabbade båda sidorna samman i en öppen strid. På båda sidorna sägs det att **165.000 man stupade**, men då är inte **15.000** franker och gepider inräknade vilket stred mot varandra natten före det stora slaget.

Omkring år 470 – några spridda textstycken:

Under den oroliga perioden när kejsarna blev kortlivade passade den visigotiska kungen Euric på att försöka lägga under sig hela Gallien. När kejsar Anthemius hörde detta inkallade han bretagnarna som hjälptrupper och de kom över havet med **tolv tusen man**, under ledning av sin kung Riotimus, till biturigernas land.

Så möttes de folkstammar som tidigare lytt under Attila. Områden skiftades men ingen styrde och folkstammarna gick mot varandra. Goterna stred med pikar, gepiderna med svärd, rugerna bröt av spjuten i sina sårade kroppar, sveberna litade på sitt fotfolk och hunnerna på sina pilar, alanerna ställde upp sin tungt beväpnade härstyrka och herulerna sina lätt beväpnade krigare.

Ostrogoterna hade vald Teodemir till kung och han lät sin broder Vidimir få ta del av krigsplanerna. De tågade ut och i den följande striden vann de så stort att fältet var rödfärgat av de stupade fiendernas blod. Vapen och kroppar låg i stora högar och täckte ett fält som var **tio romerska mil** i längd.

Flera strider utkämpades och oväntat fick gepiderna segern. Ungefär **30.000** av hunnerna och deras hjälpstyrkor föll i strid mot Ardarics militära allians. Där föll Attilas äldste son Ellac, som Attila själv ville se som sin efterträdare.

Theodoric, son till ostrogoternas kung, hade i det närmaste blivit vuxen och var arton år fyllda. Han samlade en härstyrka på nästan **sex tusen** man omkring sig.

En av de främsta i hans land, comes Pitza, skickades iväg för att inta staden Sirmium. Han gick in i staden och fördrev kung Trasaric, son till Traustila, som satt där men höll hans mor som fånge. Därifrån gick han vidare för att hjälpa Mundo mot den Sabinianus som var magister militum i Illyricum. Sabinianus förberedde ett anfall när Pitza kom med **två tusen fotsoldater** och **fem hundra ryttare** och nedgjorde den illyriska härstyrkan vid staden Margoplanum, mellan floderna Donau och Margus.

En comes vid namn Ibba skickade Theodoric mot frankerna i Gallien och vann en stor seger där mer än **trettio tusen** franker stupade.

Romarnas erövring av vandalernas rike

När vandalerna erövrade den romerska provinsen i norra Afrika som hade Karthago som centrum, kom de från Spanien i ett antal av ungefär 80.000 man. Knappt hundra år senare, år 533-534, gjorde östromerska riket ett andra försök att återerövra provinsen, men det skedde med bara **5000 personer**, varav bara en del var ryttare. Tack vare en serie märkliga och lyckosamma händelser klarade romarna av den näst intill omöjliga uppgiften att krossa vandalernas styrka på **50.000 man** varav

de flesta var beridna och erövra hela provinsen, samt föra bort de överlevande vandalerna och alla deras skatter. Här fanns en stor del kvar av de enorma byten vandalerna hade fört med sig hem vid plundringen av Rom år 455.

Denna bedrift kan jämföras med vad som skedde år 468 när kejsar Leo i Östromerska riket i allians med kejsar Anthemius i Västromerska riket tillsammans spenderade 130.000 pund guld och förde **100.000 man på 1100 skepp** till Afrika bara för att bli överlistade och besegrade innan de flesta ens hade stigit i land. Sedan 340 av vandalernas skepp blivit sänkta, lät vandalerna brinnande skepp få flyta mot den romerska flottan som snabbt antändes. De få romare som överlevde styrde sedan tillbaka.

Arabernas försök att kuva Galicien

Araberna avancerade snabbt på den Iberiska halvön i slutet av 710-talet och trodde att de skulle kunna erövra allt land ända upp till Pyrenéerna, men när de kom till Galicien i nordvästra Spanien hände följande:

Den visigotiska upprorsledaren Pelayo och hans allierade styrkor ansågs vara så viktig att krossa för araberna, som några år tidigare erövat nästan hela det visigotiska riket i Spanien, att de skickade **187.000 man** emot honom. Av dessa dödades 124.000 man i de blodiga striderna uppe i bergen, medan de återstående 63.000 personerna mötte döden längre upp i bergen sedan de tagit till flykten.

Det var inte enda gången som mycket stora härstyrkor beordrades ut i dessa regioner enligt krönikorna från den tiden.

Krabbefejden

År 1657 drog den danske kungen Kristian IV in i Västergötland med **25.000 soldater** vilket borde ha gjort stort intryck eftersom den totala befolkningens storlek i Skaraborg vid denna tid var ungefär 30.000 personer, och då ingår barn och åldringar, män och kvinnor.

Karl XII:s fälttåg

Enligt beräkningar var det **mer än 50.000 personer** som följde med på Karl XII:s fälttåg i Europa, varav mötte sitt slutliga öde i Poltava år 1709. Bland dessa ingick både kvinnor och barn och personal av alla möjliga slag.

Forntida dagsetapper

Herodotos skrev följande på 400-talet f.Kr.: En sommardag kan ett skepp avverka en sträcka av ungefär 70 000 famnar och under natten 60 000. Nio dagar och åtta nätter gör 1 110 000 famnar eller 11 100 furlongs (= 1380 eng. miles eller 2219 km).

Han ansåg även att en dagsresa var 200 furlongs (= 40 km, vilket avser en vandrande färd längs en stig eller landsväg). Därför var det så mycket smidigare och lättare att rida. Det kanske inte alltid gick så mycket fortare, men skulle man resa många dagsetapper var det bättre.

Eftertankar

Vad lär vi oss av detta? Någon har sagt att det enda som människan har lärt sig av historien är att man inte har lärt sig något av historien. En annan har sagt att intet nytt under solen. Med andra ord är människor sig lika, vad som än har hänt och vilka uppgifter vi än ställs inför.

Historia är inte en källa för lärdom och berikande utifrån andras erfarenheter, utan en källa för underhållning och spänning. Så med andra ord finns det bara en enda sak som gäller, vare sig vi tycker om det eller inte och det är FULL FART FRAMÅT – men först efter maten!

*Till tings må man rida tvagen och mätt,
om man ock ej är alltför välklädd.
För skor och byxor skall man ej skämmas,
ej heller för sin häst.*

(Hávamál)